

Univerza v Mariboru

Univerzitetna knjižnica Maribor

Nič ni ... in vse je hkrati,
ko grem in se vrnem ...
Ko čutim, da me bo razneslo,
ko te hočem objet,
objemam ves svet ...

Ko vem, da ne gre,
in vseeno stiskam,
se bojim, da mi uide tvoj
dih z obraza, pogled sanjav,
ki noče, da sem, kot sem,
ki mi pomaga, da sploh sem.
V daljavi začutim smeh
iz mladosti, otroški jok,
stisk roke, pogled očitajoč ...

Pa kaj sploh hočeš?
Veš?

Kaj bi rad?
Ustavil čas?
Mogoče pa res ...

Gorazd Šifrer

W.O.R.M.S.

KO GREM IN SE VRNEM, OBJEMAM VES SVET

Katalog k razstavi skupine W.O.R.M.S.
v Univerzitetni knjižnici Maribor, 2. 7.–11. 9. 2021

Urednica: Karmen Salmič Kovačič

Maribor, 2021

Kazalo

- 1 Večmedijskemu projektu W.O.R.M.S. na pot (dr. Zdenka Petermanec)
- 3 Kako smo sestavljali in sestavili ter postavljali in postavili razstavo skupine W.O.R.M.S. (dr. Karmen Salmič Kovačič)
- 4 Najprej so bili Črvi (Uroš Smasek)
- 4 Skupina W.O.R.M.S. (Miha Colner)
- 5 Film in video klub Maribor (Franc Kopic)
- 6 O članih skupine
- 7 O filmih (Uroš Smasek)
- 8 Krog (1983)
- 9 Danaja (1984)
- 12 Kolektivni angel (1984)
- 15 107 (1986)
- 18 Kratke misli o zvoku in glasbi v filmu 107 (dr. Mitja Reichenberg)
- 19 Brat moj, umetnik, in sestra Trenta (1986)
- 23 Invazija rdečih izrodov (1989–1990)
- 26 Glasbena plat pisarniških sponk in obešalnikov ali vse kar ste želeli vedeti o Invaziji rdečih izrodov (pa ni več skoraj nikogar, ki bi ga lahko vprašali) (dr. Mitja Reichenberg)
- 27 Vojna poema (1991–1992)
- 28 Einstein v mesnici (1996)
- 29 Oči niso samo za gledanje (1996)
- 30 Razstavna dejavnost skupine W.O.R.M.S.
- 45 Utrinki z razstave v Univerzitetni knjižnici Maribor
- 46 Fotografija: Vedute, ki jih (ne) želite videti – pogledi, ki jih (ne) vidite (Uroš Smasek)
- 50 Slikarstvo: Ko grem in se vrnem, objemam ves svet (Dominik Olmiah Križan)
- 61 Dominik Olmiah Križan – Horizonti (Olga Butinar Čeh)
- 62 Poezija: Pesmi (Gorazd Šifrer)
- 63 Gorazd Šifrer – Pesmi (dr. Marija Švajncer)
- 67 Gorazdove pesmi, kažipot k svetlobi v nas (Danica Geršak)
- 68 Glasba: Ko pridem, slišim ves svet (dr. Mitja Reichenberg)

VEČMEDIJSKEMU PROJEKTU W.O.R.M.S. NA POT

Univerzitetna knjižnica Maribor ponuja svojim obiskovalcem in uporabnikom mnogo več kot le knjižno ali knjižnično dejavnost. Zliti z okoljem in v sodelovanju s partnerji ji uspevajo številne prireditve in razstave, povezane z aktualnimi dogodki. Obeležuje tisto, česar se je vredno spominjati.

Podpiramo, promoviramo ali sooblikujemo umetniško ustvarjanje na univerzi in v mestu (organizirali smo tri filmske šole Filmika 1–3, dvakrat posvečene igranemu filmu, enkrat animiranemu), pet let je v knjižnici potekala igralska šola Izrazi.se, v goste vabimo priznane glasbenike ali tiste, ki jim naše okolje pomeni priložnost za nastop pred obiskovalci dogodkov. Eden od teh dogodkov je letošnja poletna domoznanska razstava, ki obeležuje rezultate prodornih, umetniško navdahnjenih zanesenjakov, ki so pričeli s kritičnim pristopom zbujati pozornost v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja na likovnem, glasbenem, literarnem ali filmskem področju in so aktivni še danes. Že njen naslov »Ko grem in se vrnem, objemam ves svet« priča o njihovem domoljubju in neizmerljivem mladostniškem navdihu.

V okviru Zasedanj s knjigami smo v knjižnici leta 2019 že predstavili pesniški prvenec člana skupine, gospoda Gorazda Šifrerja, Pesmi. V letošnjem retrospektivnem in aktualnem projektu hkrati člani mariborske skupine posegajo na tista področja umetnosti, ki jim tako ali drugače ostajajo zvesti ves čas: režiser, fotograf in snemalec Uroš Smasek, akademski slikar in magister videa ter novih medijev Dominik Olmiah Križan, pesnik in igravec v filmskih uprizoritvah Gorazd Šifrer ter glasbenik in skladatelj dr. Mitja Reichenberg.

Z razstavo v treh razstaviščih Univerzitetne knjižnice Maribor, s projekcijo filma Invazija rdečih izrodov, ki je nastal leta 1990, in s pričujočim katalogom želimo opozoriti ter ohraniti dokument nekega časa, ko je v Mariboru nastajala ljubiteljska filmska umetnost. Skupina W.O.R.M.S. je namreč začela svojo kreativno pot pod okriljem Film in video kluba Maribor in tam naredila svoje prve korake v svet filma. Večina njenih članov je obiskovala Prvo gimnazijo Maribor. Ta se tradicionalno ponaša z odličnimi posamezniki, ki so s svojimi umetniškimi eksperimenti trajno zapisani v svetu ustvarjalnosti.

Katalog, ki je pred nami, je rezultat uspešnega sodelovanja knjižnice in kreativcev, ki jim je še vedno mar za kulturo. Zato so k projektu pristopili zavzeto, strokovno in z izdatno finančno podporo.

Zahvaljujem se za to prijetno in zanimivo sodelovanje vsem, ki so prispevali k temu, da bo projekt trajno zapisan v zgodovino knjižnice, mesta in njegovega umetniškega ustvarjanja. Urednici kataloga in soavtorici razstave dr. Karmen Salmič Kovačič iz UKM sem hvaležna za to, da je projekt pripeljala od zamisli v koronskem letu do realizacije letos poleti. Članom eksperimentalne in avantgardne, delno pa svojstvene večmedijske skupine želim še veliko navdiha in sugestivnosti, saj razumejo bistvo, ki je svetu današnjega potrošništva sicer skrito.

Prav zaradi sodelovanja smo namreč vsi bogatejši.

dr. Zdenka Petermanec,
ravnateljica UKM

KAKO SMO SESTAVLJALI IN SESTAVILI TER POSTAVLJALI IN POSTAVILI RAZSTAVO SKUPINE W.O.R.M.S.

Univerzitetna knjižnica Maribor ima bogato domoznansko tradicijo zbiranja, hranjenja in promoviranja dragocenega gradiva, znanstvene ter kulturne dediščine lokalnega okolja. Vendar za vsem tem stojijo raziskovalci, umetniki, zasebni zbiralci, ljubitelji in poznavalci, ki v interakciji s knjižnico pišejo nove zgodbe, ki so hkrati tudi zgodbe mariborske preteklosti.

Vsako leto pripravi Enota za domoznanstvo in posebne zbirke eno večjo, poletno razstavo, skozi leto pa še številne druge, bolj ali manj povezane z dogajanjem v tej regiji, ob nepregledni množici raznovrstnih dogodkov in prireditev. Doletela me je prijetna naloga, s katero sem imela tekom sosnovanja razstave priložnost bolje spoznati tudi člane skupine W.O.R.M.S.

Trije od štirih, ki danes tvorijo še delujoče jedro skupine, so izšli iz Prve gimnazije. Od samega začetka (1983) sta bila v skupini Uroš in Gorazd, ob številnih drugih. Prvi je srce in gonilna sila skupine ostal še danes. Kasneje sta se jim pridružila še Dominik in Mitja. Ob koncu devetdesetih jih je življenje razteplo po poteh lastne usode in kariere, pred nekaj leti pa so se zopet začeli pojavljati v javnosti kot skupina. Ves ta čas so tudi nepretrgoma ustvarjali – slike, pesmi, fotografijo, glasbo, in bili povezani med seboj.

Ko smo začeli pripravljati skupaj katalog in razstavo, so mi najprej mnogo in o mnogočem le pripovedovali, vsak po svoje. Uroš je takoj prinesel vse filme in povedal, da bodo posebej za to priložnost restavrirali oziroma tehnološko obnovili film *Invazija rdečih izrodov*. Gorazdovo poezijo smo spoznali že pred dvema letoma ob njeni predstavitvi v knjižnici, Dominik je obljubil za razstavo dokončanje svoje slike *Svet*, Mitja pa zvočno instalacijo.

V treh razstaviščih smo želeli predstaviti vse štiri umetnike posamično in skupaj. Devetim filmom je zato posvečeno Knjižno razstavišče, odlomki iz njih se na razstavi zvrstijo v obliki video instalacije, v vitrinah pa so na ogled tudi nagrade in priznanja, artefakti, lepaki, medijski odzivi itd., povezani z delom skupine. V Avli Univerzitetne knjižnice se s fotografijami mariborskega ribnika in Ljubljanskega gradu predstavlja Uroš Smasek: *Vedute*, ki jih (ne) želite videti – pogledi, ki jih (ne) vidite, v Likovnem razstavišču nas s svojimi deli očara Dominik Olmiah Križan, ki je tri svoje slike povezal z Gorazdovo poezijo, ostale pa s filmi W.O.R.M.S. Zvočna instalacija *Ko pridem, slišim ves svet*, je delo dr. Mitje Reichenberga, na stebrih pa se srečamo s poezijo Gorazda Šifererja iz njegove zbirke *Pesmi*, ki je izšla leta 2019. Za odprtje so pripravili tudi performans, tako kot se je v nenačrtovani performans prelevilo vsako snemanje njihovega filma, ki je bilo polno naključij, nepredvidene akcije in peripetij.

V katalogu ob razstavi smo ponatisnili nekaj besedil o skupini in njenih umetnikih, nekaj jih je nastalo na novo in za to priložnost. Predstavljamo tudi filmografijo, generalije vseh filmov z reprodukcijami filmskih sličic, kratke biografije vseh članov, razstavno dejavnost skupine ter utrinke z razstave v naši knjižnici. Jeseni, 2. septembra 2021, ob 20. uri si bomo lahko ogledati še restavrirani film *Invazija rdečih izrodov*, ki je lani praznoval tridesetletnico. Zato smo že lansko leto načrtovali razstavo ob njegovem jubileju, a nas je ustavila pandemija. V okviru knjižničnega cikla prireditev iz knjižnice v mesto se bomo po projekciji filma skupaj s člani skupine W.O.R.M.S. sprehodili do lokacij snemanja filma v mestnem jedru ter z njimi obujali spomine na njegovo nastajanje. Zahvaljujemo se vsem avtorjem besedil, ki so dovolili ponatis v katalogu (Miha Colner, Olga Butinar Čeh, dr. Marija Švajncer, Uroš Smasek) in drugim sodelujočim. Druženje s skupino W.O.R.M.S. je bilo prijetno, zabavno in ustvarjalno. Skrivnost njihove skupne avre, ki jo izžarevajo še danes, ko so vsi že zreli gospodje, je gotovo v »nepopravljivi«
otroški iskrenosti, igrivosti in odprtosti do vsega, kar radi počnejo in do sveta, ki jih obdaja. Umetnost namreč povezuje. Vseeno, za katero gre. Je navdih, ki ga ni mogoče zatreti in ki se mu ni mogoče upreti. Še več. Je nekaj, kar oplaja življenje in vse bivajoče z Lepoto, Harmonijo in Smislom ter prihaja od drugod – iz Enega in v to Eno združuje mnogotero. Umetnik je pri vsem tem le medij, ampak le, če v sebi nosi Ljubezem.

dr. Karmen Salmič Kovačič

NAJPREJ SO BILI ČRVI

Eksperimentalna, avantgardna, večmedijska umetniška, tudi pesniška in naposled skoraj najbolj filmska skupina W.O.R.M.S., dejavna predvsem v preteklih osemdesetih in devetdesetih letih, ima začetke v letu 1983, ko s(m)o se v Mariboru povezali mladi ustvarjalci in se poimenovali najprej Črvi ali v nadaljevanju po angleško Worms. Ustanovna zasedba – Gorazd Šifrer, Edmund Türk, Maja Jeričević, Dušan Ivanišin in Uroš Smasek – je delovala na področjih fotografije, pesništva, slikarstva in filma. Prvič se je javno predstavila januarja 1984 ter ob sodelovanju še nekaterih soustvarjalk in soustvarjalcev – Andreje Pismanik, Vita Lužarja ... – že s prvima kratkima igranima filmoma Krog in Danaja (navdihnjenim s Türkovo ljubezensko poezijo) sodelovala in bila nagrajevana na vseh domačih in večjih tujih festivalih amaterskega oziroma produkcijsko neodvisnega filma.

Še v letu 1984 je skupina z že novimi soustvarjalkami in soustvarjalci Lenko Jemeršič, Dominikom Šolarjem – zdaj akademskim slikarjem Dominikom Olmiahom Križanom –, Marjetko Slano in drugimi ter v sodelovanju z montažerjem Edijem Malekovičem realizirala novi, prav tako nagrajevani, srednjemetražni igrani film Kolektivni angel (svojevsebo predelavo Slike Doriana Graya pisatelja Oscarja Wilda z Gorazdom Šifrerjem v eni od glavnih vlog). Leta 1986 pa je realizirala kar dva, praktično najbolj nagrajevana filma: s še nekaterimi novimi močmi – skladateljem Mitjo Reichenbergom (nadalje članom W.O.R.M.S.) in igralsko angažiranimi Janezom Kušarjem, Tomažem Borkom, Jasno Vešligaj ... – je nastal načrtno pretežno črno-beli in za povrh izrazito grafično vizualizirani celovečerec 107 (navdihnjen s 1984 pisatelja Georgea Orwella) ter v ekskluzivnem sodelovanju z Olmiahom Križanom (že tudi članom W.O.R.M.S.) še kratkometražni Brat moj, umetnik, in sestra Trenta (navdihnjen z in uresničen na glasbo skupine Laibach).

W.O.R.M.S. je leta 1990 spet z več dodatnimi novimi močmi (Dare Meško, Maks Soršak, Cveto Škorja, Mojca Kasjak, Stane Vozel, Zvone Štor ...) dokončal nagrajevano, produkcijsko zahtevno celovečerno Invazijo rdečih izrodov, do leta 1996 pa tudi kratkometražno Vojno poemo (spet na glasbo Laibacha) ter v nadaljnjih nekaj letih še dva kratkometražna eksperimenta: animacijo Oči niso samo za gledanje in igrani Einstein v mesnici.

Osrednja tema večine filmov W.O.R.M.S. je raznovrstno manipuliranje z ljudmi (medčloveško, režimsko ...), kar je hočeš nočeš očitno večno aktualna problematika! In konec koncev občutena tako že nekoč kot danes tudi v Šifrerjevi poeziji.

Uroš Smasek
(ponatis besedila iz Pesmi Gorazda Šifrerja, Maribor: Mariborska literarna družba, 2019)

SKUPINA W.O.R.M.S.

Skupina W.O.R.M.S. (1983–96) predstavlja specifičen pojav v domači zgodovini umetnosti, ki ga je težavno umestiti v smernice tedanjega prostora in časa. Ekipa mladih večmedijskih ustvarjalcev iz Maribora je namreč delovala povsem neodvisno od prevladujoče institucionalne umetnosti in popularne kulture ... V drugi polovici 20. stoletja je v Sloveniji in Jugoslaviji t. i. amaterski film odigral pomembno vlogo pri razvoju občje ljudske kreativnosti. Številni foto in kino klubi so ljubiteljskim ustvarjalcem ponudili osnovno infrastrukturo in neprecenljivo platformo za druženje ter izmenjavo mnenj, film in fotografija pa sta bila zaradi svoje dostopnosti kot naročena za masovno uporabo, tako pri ustvarjalcih kot pri odjemalcih vsebin. Zato je bila takrat vzpostavljena mreža klubov in festivalov, ki so postali nosilci tega novega in zunajinstitucionalnega vala kreativnosti.

Leta 1983 se je v Mariboru zbrala skupina mladih ustvarjalcev, ki se je brez pretiranega predznanja, a z neizmernim zagonom, začela udeleževati na različnih umetniških področjih, kot so vizualna umetnost, poezija in film. Po prvotnih večmedijskih predstavitev, na katerih je pomembno vlogo odigrala predvsem fotografija, je v usmeritvi prevladal film, čeprav je duh meddisciplinarnega eklekticizma ostal vselej občuten. Filmi W.O.R.M.S. so že ob nastanku veljali za nenavadne izdelke, ki niso sledili aktualnim trendom, ampak bolj arhaičnim formam iz filmske zgodovine. Avtorji so uporabljali skromno ljubiteljsko opremo, super 8mm kamero, prav tako pa so posedovali pomanjkljivo znanje o filmski produkciji. A kmalu je princip »naredi sam« postal avtorska izjava, medtem ko je bil izraz kolektiva, pogojen s tehničnimi in produkcijskimi okviri, idealen formalni okvir izrazito mračni ikonografiji ter nelinearni, distopični in včasih nadrealni naraciji.

Kljub temu so bila ta nekonvencionalna dela ob nastanku odmevna in večinoma dobro sprejeta pri publiki. Osemdeseta leta je namreč pomembno zaznamovala video produkcija, ki je – nezadržno povezana s televizijo – ponujala drugačne ustvarjalne možnosti in vizualni jezik. Njena bleščeča estetika pa je odražala tudi začetek nove svetovne ureditve, zaznamovane z glamurjem, spektaklom in vizualnim nasičenjem javnega prostora. A svet skupine W.O.R.M.S. ni prav nič bleščeč in spektakularen, ampak izmaličen, okruten in nasilen, kar se je odlično odražalo v grobi zrnasti teksturi filmske podobe, v kateri je mogoče zaznati težnje in frustracije mlade generacije. Ta je takrat, četudi na obrobju družbene moči, (lahko) postala glasna in kritična do nestabilne politične situacije, okostenelih tradicij in gospodarske krize. Skupina W.O.R.M.S. je tako združila aktualno, a hkrati izjemno univerzalno temo, z estetiko, ki je pripadala minulemu času. Filmi so zaradi tehničnih omejitev običajno brez zvoka (ta je bil občasno dodan v postprodukciji), kar je močno vplivalo na ustvarjalni pristop. Avtorji so iskali prizorišča v opustelih urbanih okoljih; razpadajoče fasade, temačna dvorišča, propadajoče delavnice, marginalni bari so, poleg same zgodbe, morda najbolj značilni za večino izmed devetih filmov, nastalih med letoma 1983 in 1996. V začetku so bili to kratki filmi, v katerih je odločilno vlogo odigrala urbana scenografija degradiranega starega mestnega jedra Maribora, nato pa krajši narativni celovečerci, ki se običajno posvečajo medčloveškemu odnosom, nasilju, boju za prevlado in manipulaciji, tako na intimni kot kolektivni ravni. Te univerzal-

ne pojave pa je mogoče prenesti tudi na tukaj in zdaj, saj se osnovna eksistencialna vprašanja človekovega bivanja in družbenih odnosov kljub ideološkemu in gospodarskemu prelomu niso dosti spremenila. Kratki film Krog (1983) skozi krožno strukturo pripoveduje mračno zgodbo o nasilju, nadvladi, okoriščanju na račun drugega, medtem ko je bil film Danaja (1984) ustvarjen po pesniški predlogi, ki se naslanja na teme, kot so ljubosumje, maščevanje in nezaupanje. Pri osrednjem delu, filmu 107, je za okvirno predlogo služil kulturni roman 1984 Georgea Orwella, predelana časa in prostoru primerno. To vplivno literarno delo nakazuje (tudi) današnji družbeni vsakdan, saj so številne skrajno distopične ideje sčasoma dobile novo, po potrebi tudi komercialno preobleko. Zato ta pripoved nedvomno obvelja za univerzalno metaforo trenutno prevladujoče družbene in politične ureditve, ki ne premore niti enotnega imena in ki sama zase trdi, da nima alternative. Skupina W.O.R.M.S. je tako v maniri »naredi sam« ustvarila dosleden opus izjemno sugestivnih in prepoznavnih avtorskih filmov, zaznamovanih z močno telesno govorico in dramatičnostjo, ki nedvomno in upravičeno, lucidno in kreativno, odraža duh (tedanjega in današnjega) nestabilnega časa.

Miha Colner
(ponatis besedila iz kataloga ob razstavi skupine W.O.R.M.S. v Cankarjevem domu, 2017)

FILM IN VIDEO KLUB MARIBOR

Začetki mariborskega Film in video kluba, ki je poleg radomeljskega najstarejši filmski klub v Sloveniji, segajo v leto 1970. Takrat je nekaj zagnanih filmskih amaterjev ustanovilo v Fotokino klubu Maribor »filmsko sekcijo«, štiri leta za tem pa samostojni Kino klub, ki se je leta 1997 preimenoval v Film in video klub Maribor. Že kmalu po ustanovitvi so bili organizatorji večera, nato pa tudi festivala amaterskega filma ter še nekaj festivalov amaterskega dokumentarnega filma FADF MB-YU. Kar trinajst let so bili organizatorji odmevnega mednarodnega Toti video festivala Maribor. Člani kluba so bili izjemno ustvarjalni, sodelovali so na mnogih festivalih doma in v tujini ter bili prejemniki številnih nagrad in tako postali tudi člani žirij, snemali so za zunanje naročnike in bili mentorji mladim. Pohvalijo se lahko s številnimi priznanji, med drugim z zlato plaketo Svetovnega združenja UNICA za najboljši klub v tedanji Jugoslaviji, pa z zlato plaketo Ljudske tehnike Jugoslavije in še bi lahko naštevali. V vsem tem obdobju se je zvrstilo pet predsednikov kluba. V 90-ih letih je delovanje kluba nekoliko usihalo in le velika ljubezen do amaterskega filma ga je obdržala pri življenju. Takrat je klubu začel predsedovati Božidar Kunstelj, sledilo je najbolj uspešno festivalsko obdobje in prav v jubilejnem letu 2020 je ponovno prevzel vodenje kluba Kunstelj. Predvsem iz finančnega vidika so pred leti prenehali z zahtevno organizacijo festivalov, zadnjih osem let tako organizirajo le še klubske revije kratkega filma. Kmalu po ustanovitvi Kino kluba Maribor se je v klub včlanila skupina W.O.R.M.S. Delovali so kot njegova samostojna sekcija. Snemali so filme in tudi sodelovali na festivalih.

Franc Kopic

O ČLANIH SKUPINE

UROŠ SMASEK (1960)

se je rodil v Ljubljani, mladost in leta šolanja pa je preživel v Mariboru. Njegov talent za glasbo je rodil željo po igranju bobnov, a za to ni bilo prave možnosti, zato se je nekaj let učil klavir. Od konca sedemdesetih let naprej je vse pogosteje pisal časopisne članke o glasbi, gledališču, filmu in nasploh o kulturi doma in na tujem ter prispeval tematske fotografije, predvsem za časnik *Večer*. V tedanjem tedniku 7D je do prve polovice osemdesetih let objavil številne fotografske in tekstovne reportaže z glasbenih (jazzovskih, eksperimentalnih ...) prirediteljev na domačih in tujih koncertnih prizoriščih ter tematske sklope umetniških fotografij, slednje tudi v Mladini, poročevalske pa med drugim še v Katedri.

Kot idejni ustanovitelj, srce in gonilna sila filmske skupine W.O.R.M.S. je ob začetku leta 1984 sodeloval pri prvi razstavi njenih zametkov z naslovom *Fotografija Pesem Slika*, ki je bila v razstavišču mariborskega Doma upokojencev Danice Vogrinec pospremljena že z otvoritveno projekcijo prvih dveh kratkometražnih igranih filmov *Krog* in *Danaja*, posnetih z njegovo kamero in v njegovi režiji. Le četrť leta zatem je prišlo do prve razstave pod uradno znamko W.O.R.M.S. v mariborskem Mladinskem kulturnem centru, v nekdanjem Klubu mladih. Še istega leta je sodeloval na večmedijski razstavi skupine v mladinskem razstavišču Avla mariborske I. gimnazije ter se poleg pisanja člankov in filmskega ustvarjanja v okviru skupine tudi redno zaposlil v Lutkovnem gledališču Ljubljana za nadaljnjih štirinajst let. V tem času je med drugim tudi vsebinsko in fotografsko poročal v 7D o predstavi *Sapramiška* s skoraj enomesečnega gostovanja LGL leta 1988 na Japonskem in v Južni Koreji. Jeseni 1990 je začel tedensko objavljati prispevke o svetovnem filmu v *Večerovi* sobotni prilogi, leta 1998 pa bil povabljen k raznovrstnemu vsakodnevnemu pisanju (ocen, poročil itd.) za *Večerovo* kulturno rubriko vse do leta 2014. Od tedaj je med drugim sodeloval s Slovenskim filmskim centrom kot član ene od strokovnih komisij, s Cankarjevim domom pa kot selektor za video in film pri festivalu sodobnih umetnostih mladih *Transgeneracije* in v tamkajšnji Mali galeriji kot ustvarjalec na delno retrospektivni večmedijski razstavi skupine W.O.R.M.S. ob 30. obletnici enega njenih mednarodno nagrajevanih filmov, igranega celovečerca 107. Zadnja leta je pisal ocene radijskih iger za spletno stran programa *Ars* ter ostaja zvest filmskemu in fotografskemu ustvarjanju.

DOMINIK OLMIAH KRIŽAN (1968)

se je rodil na Jesenicah, osnovno šolo in gimnazijo pa je obiskoval v Mariboru. Že v času dodiplomskega študija na ALUO v Ljubljani (1989–1996) je raziskoval mejna področja med novimi mediji, slikarstvom in videom (Likovno in video ali channelsurfing; ALUIO, 1996). Diplomiral je (1996) iz slikarstva pri prof. Emeriku Bernardu, Janezu Berniku in Sreču Draganu. Na isti akademiji je leta 2000 opravil magistrerij iz grafike pri prof. Lojzetu Logarju in Sreču Draganu, medtem ko je temo simulakra in uporabe digitalne tehnologije pri likovnem ustvarjanju raziskal pod mentorstvom prof. Janeza Strehovca. Uspešno je zaključil še magistrski študij iz videa in novih medijev (2011) na katedri za video ALUO Ljubljana.

Od 1995–2002 je sodeloval z RTV pri oblikovanju, urejanju in vodenju oddaj o kulturi in umetnosti. Med letoma 1996 in 2004 je avtorsko konceptualno posegal v strukturo tega množičnega medija (Konceptualni posegi v prostor neinteraktivnega množičnega avdio in avdiovizualnega medija, 2010). Pri svojem delu uporablja različne medije in razmerja med njimi. Aktiven je na področjih risbe, slikarstva v povezavi z novimi mediji, videa, instalacije, performansa, konceptualnih posegov v urbane prostore, umetnostne teorije in kritike, v zadnjem času pa se posveča tudi umetniškemu raziskovanju mejnih področij konceptualizacije stvarnosti (*Vzporedne resničnosti – arheo utopije*, DLUL, 2008; *Z neba prihajajoči*, Galerija Domžale, 2010; *Distorzirana stvarnost*, DLUL, 2013) itd. Je predsednik Sekcije za video in medijsko umetnost ZDSLU. Živi in deluje v Ljubljani.

GORAZD ŠIFRER (1962)

se je rodil v Ljubljani očetu pravniku ter mami germanistki in slavistki. Po končani osnovni šoli se je vpisal na I. gimnazijo v Mariboru, kjer je leta 1980 maturiral in v naslednjem letu odslužil vojaški rok. Zatem je študiral pravo, najprej v Mariboru, nato v Ljubljani in leta 1987 diplomiral. V času študija je med počitnicami delal v ZRN, kjer je spoznaval novo okolje, zanimive ljudi ter se izpopolnjeval v znanju nemškega jezika. Po opravljenem pravosodnem izpitu se je zaposlil kot strokovni sodelavec Višjega sodišča v Mariboru. Leta 1990 se je odločil za samostojno pot in postal odvetnik. Odvetniško pisarno je imel v Mariboru do leta 1994, leta 1995 pa je bil zaposlen na Agenciji za druge zavarovalniške posle kot svetovalec predsednika uprave. S ponovno uvedbo notariata v Republiki Sloveniji se je še istega leta, kmalu potem, ko so začeli delovati prvi notarji, zaposlil v notarski pisarni kot notarski kandidat – namestnik. Je tudi častni konzul Republike Kazahstan za Republiko Slovenijo s sedežem v Mariboru, član Častivrednega vinskega konventa Svetega Urbana, vitez viteškega Reda sv. Jurija – Evropskega reda hiše Habsburg-Lothringen, častni senator in predstavnik za Slovenijo Nemške gospodarske zbornice, predvsem pa predan mož in družinski oče. V življenju je veliko potoval – in še potuje v Rusijo, ZDA, Azijo, Afriko, Južno Ameriko ter si s tem širi obzorja v vseh pogledih. Pri skupini W.O.R.M.S. je že na samem začetku sodeloval kot igralec v filmih in bil z Urošem Smaskom ustanovitelj skupine, danes pa kot pisec poezije tvori še delujoče jedro skupine in je njen mecen.

DR. MITJA REICHENBERG (1961)

se je rodil v Mariboru, kjer je obiskoval Srednjo glasbeno in baletno šolo. Diplomiral je na Akademiji za glasbo v Ljubljani (na oddelku za kompozicijo pri prof. Danetu Škerlu) ter doktoriral na Filozofski fakulteti v Ljubljani (na oddelku za sociologijo pri prof. dr. Rastku Močniku). Piše strokovne knjige s področja filma in glasbe, eseje, kolumne, znanstvene in strokovne članke, predavanja ter recenzije in druge ocene za mnoge različne publikacije. Kot pogodbeni predavatelj dela na štirih različnih fakultetah, sicer pa je podpisan pod več kot 500 bibliografskih enot, od tega je avtor 38 knjig s področja teorije filma in glasbe, dveh visokošolskih učbenikov, petih priročnikov za visoke šole ter osmih samostojnih glasbenih albumov, avtor glasbe pri več kot 30 filmih, je glasbeni producent pri Mladinski knjigi, kot glasbenik

pa nastopa tudi na samostojnih avtorskih projektih, koncertih in recitalih z avtorskimi skladbami ter kot pianist nemih filmov na mnogih festivalih in projekcijah (Ljubljana, Maribor, Zagreb, Beograd, Trogir, Split, Pula ...). Njegova bibliografija je dostopna tudi preko platforme bibliografskega sistema COBISS in CONOR (ARRS – kjer ima šifro raziskovalca) ter obsega do leta 2021 preko 520 bibliografskih enot, podpisuje 29 CD-albumov, kar 183 monografskih publikacij in drugega strokovnega, znanstvenega, filmskega in glasbenega gradiva.

O FILMIH

GENERALIJE FILMOV W.O.R.M.S.

I. Kronološki pregled filmov

1. Krog (1983)
2. Danaja (1984)
3. Kolektivni angel (1984)
4. 107 (1986)
5. Brat moj, umetnik, in sestra Trenta (1986)
6. Invazija rdečih izrodov (1989–1990)
7. Vojna poema (1991–92)
8. Einstein v mesnici (1996)
9. Oči niso samo za gledanje (1996)

II. Opisi in podatki o filmih

Splošno:

Osrednja tematika prvih filmov skupine W.O.R.M.S. (še posebej prvih šestih) je, kako človek manipulira s sočlovekom. Presenetljivo pa je, kako ta tematika oziroma problematika filmsko funkcionira danes, saj bi v filmih bilo treba samo zamenjati kvečjemu določene vizualne simbole ali jih morda tudi realizirati z večjim proračunom (realizirani so bili namreč tako rekoč brez njega) in bi učinkovali, kot da so o današnji svetovni ali evropski ureditvi ...! Skupina W.O.R.M.S. je med drugim na 22. republiškem festivalu neprofesionalnega filma Slovenije leta 1986 v Zagorju ob Savi osvojila prehodni klubski pokal za najboljšo selekcijo filmov: 107, Kolektivni angel ter Brat moj, umetnik, in sestra Trenta. Slovenski filmski arhiv pri Arhivu RS je 30. novembra 1998 v Slovenski kinoteki skupaj z njo organiziral retrospektivo štirih filmov skupine W.O.R.M.S.: Kolektivni angel, Brat moj, umetnik, in sestra Trenta, Vojna poema in 107.

1. KROG (1983)

Opis

Glasbeno izrazito ritmična in ciklična vizualizacija nasilnega dejanja človeka nad sočlovekom v otopelem mestu. Izhodiščno je film bil glasbeno-ritmično navdihnjen z občutno ciklično-repetitivno skladbo Tink Walks Amok avtorja Franka Zappe, idejno pa s pobudo zdajšnjega arhitekta Vita Lužarja z zamislijo, kako prek stopnjevanja do dramskega vrhunca dokumentirati določeno mestno arhitekturo, ki si zasluži tovrstno ovekovčenje, in poleg nje tudi urbano monotonost nekega mesta, konkretno Maribora.

Izhodiščno zamisel smo nato razširili tako, da posnetki dokumentarne arhitekture in urbane monotonosti pripovedno uokvirjajo oziroma obkrožajo ne ravno najobičajnejši ali vsaj ne zaželen dogodek ali dva v mestnem vsakdanu (roparski napad na mladenko in z njim povezan posledični obračun med napadalci), ki vsaj za hip vznemiri njegov utrip, vendar hitro spet potone v njegovi monotonosti.

Režija: Uroš Smasek

Sodelavci (igralci idr.): Vito Lužar, Živa Czurda, Gorazd Debeljak, Gogo (Gorazd) Šifrer

Tehnični podatki

- kratkometražni dokumentarno-igrani film, dolžina: 4 min, 4 sek, 1 filmski kolut, format: super-8 mm barvni filmski trak, hitrost predvajanja: 18 sličic na sekundo
- glasbena spremljava izvirno posneta na avdiokaseti (skladba Tink Walks Amok avtorja Franka Zappe)

Festivali, nagrade

- 7. klubski festival in revija amaterskih filmov avtorjev mariborskih občin 10. decembra 1984 v Mariboru (Kino Gledališče): sodelovanje

Medijske objave

- programski list za razstavo Fotografija Pesem Slika z otvoritveno filmsko projekcijo v razstavišču Doma upokojujencev Danice Vogrinc v Mariboru, 25. januar 1984
- plakat (č-b) za projekcijo 1. marca 1984 v mariborskem Mladinskem kulturnem centru Klub mladih
- kritika »Izrazna moč gibljivih slik« (avtor Marijan Močivnik) 29. maja 1985 v rubriki Kultura, Izobraževanje časnika Večer, str. 6
- kritika »W.O.R.M.S.« (avtor Tomaž Brenk) 24. junija 1985 v časniku Katedra
- intervju v časniku Komunist 26. februarja 1988

2. DANAJA (1984)

Opis

Predelava »eterične« ljubezenske poezije kolega iz skupine W.O.R.M.S., Edmunda - Edija Türka, v poetično uprizorjeno problematiko nadvlade človeka nad sočlovekom. Pesmi so utrinki misli, vzdušij, dogodkov med dekletom in fantom ter tudi širše, med ljudmi. Film pa ohranja in vizualizira njihovo pesniško vzdušje formalno skozi pripoved o mlajši generaciji, posejano s kar nekaj očitno simbolnimi prizori.

Osnovna zamisel je na videz preprosta, o razhajanju, ko fant »pač« zapusti dekle, ki se mu nadalje maščuje. Na vse to pa se navezuje druga, kompleksnejša zamisel o smrti ... Prizori se nadgrajujejo skoraj kot nekakšni v celoti ali samo delno resnični spomini, ki se mešajo z željami in celo blodnjami osrednjega filmskega lika. Kompozicije filmskih posnetkov pa asocirajo na ujetost (med)človeških odnosov. Najpomembnejši so ti odnosi, ta stanja, te »fotografije«, ki tvorijo film.

Režija: Uroš Smasek

Sodelavci (igralci idr.): Edi Türk, Maja Jeričević, Andreja Lajh, Dunja Legat, Andreja Pisnik, Gogo Šifrer, Tadeja Šifrer, Vito Lužar

Tehnični podatki

- kratkometražni igrani film, dolžina: 15 min, 32 sek, 1 filmski kolut, format: super-8 mm barvni filmski trak, hitrost predvajanja: 18 sličic na sekundo
- zapis glasbene spremljave (Lačni Franz, Metabolist ...) na filmskem traku

Festivali, nagrade

- 7. klubski festival in revija amaterskih filmov avtorjev mariborskih občin 10. decembra 1984 v Mariboru: prva nagrada za film in posebna nagrada za režijo ter priznanje MZKO Maribor za sodelovanje
- 16. kvarnerska revija amaterskega filma (KRAF) 27. decembra 1985 na Reki: diploma za sodelovanje in zlata diploma za najboljši igrani film
- 27. mednarodni festival Brnska 16 v oktobru-novembru 1986 v Brnu: knjižno vezana diploma
- 16. filmski festival narodov za filmske amaterje 20. junija 1987 v Avstriji (Filmfestival der Nationen für Filmamateure in Velden am Wörthersee): priznanje in certifikat o sodelovanju
- 27. mednarodni festival neprofesionalnega filma in video stvaritev oktobra 1987 v Somboru: nagrada Doma mladine Sombor za najboljši film, ki obravnava probleme mladih

Medijske objave

- plakat (č-b) za projekcijo 1. marca 1984 v mariborskem Mladinskem kulturnem centru Klub mladih
- o sodelovanju na 7. klubskem festivalu in reviji amaterskih filmov avtorjev mariborskih občin 10. decembra 1984 v Mariboru (Kino Gledališče)
- objava prizorov iz filma 25. januarja 1985 v časniku Katedra
- kritika Izrazna moč gibljivih slik (avtor Marijan Močivnik) 29. maja 1985 v rubriki Kultura, Izobraževanje časnika Večer, str. 6

3. KOLEKTIVNI ANGEL (1984)

Opis

Svojevstvena predelava klasične literature (Slike Doriana Graya Oscarja Wilda) v prispodobo porajanja (neo)nacizma. Filmska zgodba okvirno sledi literarni pripovedi v smislu kronologije dogajanja, med bistvenimi spremembami pa je, da se vse dogaja v sodobnosti, da so nekaterim glavnim literarnim likom pripisane drug(a)čnje lastnosti (značajske ...) in dejavnosti kot v literarni predlogi in da nekaterih drugih literarnih likov ni, ker zanje ni bilo filmske potrebe, ter predvsem, da je naslovni literarni lik – ženska, njegov – njen! – moralno vprašljivi mentor, ki v filmski verziji išče »kolektivnega angela«, vzbujajočega zaupanje vsakogar, vse skupnosti, vsega »kolektiva«, pa je postopno razkrivajoči se – (neo)nacist!

Namreč, ko se naslovna filmska junakinja končno vendarle upre, jo mentor stre, izbriše, in ona tako prepozno spozna, da je njegovo pravo ime (bilo) – nacizem! Popolnoma nov lik pa je plesalka v belem kot protiutež njemu, poosebitev dobrote in predvsem svarilka (žal bolj ali manj neuspešna ...), ki vodi skozi filmsko zgodbo od trenutka, ko znamenita literarna naslovna »slika« – v filmu uokvirjena povečana fotografija naslovne junakinje in mentorja – »oživi«, v njej pa poleg junakinje zaživita in iz nje izhajata omenjena nasprotna pola: plesalka in uniformirani nacist.

Režija: Uroš Smasek

Sodelavci (igralci idr.): Marjetka Slana, Gogo Šifrer, Edi Türk, Andreja Pismanik, Lenka Jemeršič, Nena Zeilhofer, Tjaša Ivanek, Samo Štancer, Tomaž Borko, Edi Malekovič, Vesna Fradl, Marjan Kores, Dominik Šolar

Tehnični podatki

- srednjemetražni igrani film, dolžina: 28 min, 59 sek, 1 filmski kolut, format: super-8 mm barvni filmski trak, hitrost predvajanja: 18 sličic na sekundo
- zvočno-glasbeni zapis (Ultravox, Laibach, The Residents ...) na filmskem traku

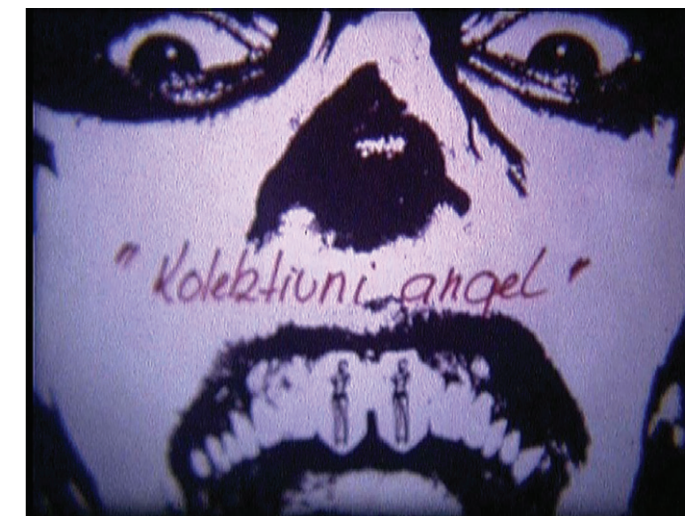
Festivali, nagrade

- 22. republiški festival neprofesionalnega filma Slovenije 1986 v Zagorju ob Savi: prva nagrada, zlata plaketa dr. Karola Grossmanna, v zvrsti igranega filma in posebni nagradi, zlata plaketi dr. Karola Grossmanna, za scenarij in kamero (tudi v filmu 107) ter še posebna nagrada, zlata plaketa dr. Karola Grossmanna, za režijo (skupaj s filmom 107)
- klubski festival 8. decembra 1986 v Mariboru: prva nagrada za film ter nagradi za režijo in filmsko montažo
- medobčinsko srečanje avtorjev amaterskega filma 1986: priznanje MZKO Maribor za sodelovanje
- 16. filmski festival narodov za filmske amaterje 20. junija 1987 v Avstriji (Filmfestival der Nationen für Filmamateure in Velden am Wörthersee): priznanje in certifikat o sodelovanju
- 15. mednarodni festival amaterskega filma (MFAF, festivalska kategorija A) od 14. do 16. aprila 1988 na Jesenicah: tretja nagrada – bronasta plaketa železarja in diploma v kategoriji igranih filmov

- 16. vsejugoslovanski študentski festival amaterskih filmov z mednarodnim sodelovanjem od 13. do 14. maja 1988 v Skopju: posebna nagrada za režijo in diploma za film
- 23. medklubski avtorski festival amaterskega filma 1988 v Pulju: bronasta plaketa
- festival Alpe-Jadran: Film '89 v Trstu: pokal tržaške občine

Medijske objave

- objava prizorov iz filma 25. januarja 1985 v časniku Katedra
- kritika »Izrazna moč gibljivih slik« (avtor Marijan Močivnik) 29. maja 1985 v rubriki Kultura, Izobraževanje časnika Večer, str. 6
- kritika W.O.R.M.S. (avtor Tomaž Brenk) 24. junija 1985 v časniku Katedra
- zapis v beograjskem časniku Večernje novosti 16. julija 1985 o(b) udeležbi na jubilejnem 20. MAFAP-u – Medklubskem avtorskem festivalu amaterskih filmov Jugoslavije, sicer tradicionalnem predhodniku Jugoslovanskega festivala igranega filma (JFIF) v Pulju
- 13. in 14. oktobra 1986 v časnikih Delo (Festival neprofesionalnega filma) in Večer (Panorama dosežkov, Moč nepoklicne izraznosti) ter 23. oktobra 1986 v reviji Stop (»Uroš Smasek najboljši«) o(b) nagradah na 22. festivalu neprofesionalnega filma Slovenije v Zagorju ob Savi
- mnenje predsednika žirije 22. festivala neprofesionalnega filma Slovenije 1986 v Zagorju ob Savi Janeza Hrovata
- katalog in tiskovine Festivala jugoslovanskega alternativnega filma in videa od 19. do 22. novembra 1987 v Beogradu
- poročilo s Festivala jugoslovanskega alternativnega filma in videa od 19. do 22. novembra 1987 v Beogradu (avtorica Andreja Schamuck) 11. decembra 1987 v 42. št. revije Mladina
- intervju v časniku Komunist 26. februarja 1988
- poročilo »Pregled ustvarjanja nepoklicnih« ob 15. mednarodnem festivalu amaterskega filma na Jesenicah 19. aprila 1988 v rubriki Kultura, Izobraževanje v časniku Večer, str. 10
- napoved retrospektive v organizaciji Slovenskega filmskega arhiva v Slovenski kinoteki 30. novembra 1998, objavljena 5. novembra v reviji Stop (str. 18) in v novembrskem izvodu časnika Kinotečnik ter 30. novembra 1998 v rubriki Kultura časnika Večer, str. 10
- programski list retrospektive v organizaciji Slovenskega filmskega arhiva v Slovenski kinoteki 30. novembra 1998

4. 107 (1986)

Opis

Večplastni pogled (zasnovan po motivih znamenitih romanov 1984 Georgea Orwella in Procesa Franca Kafke) v neki svet prisile, ujetosti in občutka krivde skozi oči glavnega filmskega lika, psihično občutljivega samotarja, ki zato vse težje prenaša tegobe tega sveta in ki ga režim, ker ga ne more uvrstiti v noben predalček, – stre!

Glavni lik je zaposlen pri nekem mediju. A že na samem začetku filma je (s) svojo zgodbo končal. To, s čimer film namreč začenja, je glavni lik že doživel. Kamera ni preprost registrator objektivnega dogajanja, ampak določujoči element glavnega lika, ki bdi nad njim vsak trenutek, pozna vse njegove probleme, slabosti, želje, strasti in ga zasleduje vse do njegovega konca, ko se razkrije kot pogled njegovega eksekutorja oziroma pravzaprav kot pogled gledalca. Od tu dalje pa dotlej črno-beli film postane barvni, prestopi v sedanjost oziroma postane sedanjost sama ... (povzeto po mislih novinarja Dejana Pušenjaka pred premiero)

Režija: Uroš Smasek

Sodelavci (igralci idr.): Janez Kušar, Andreja Pisnik, Dominik Šolar, Tomaž Borko, Edi Malekovič, Jasna Vešligaj, Mitja Reichenberg, Simon Grilc, Ignac Schmidt, Bojan Marošević, Mojca Teržan, Varja Šetinc, Lojze Smasek, Uroš Smasek, Gorazd Debeljak, Danilo Forštnerič, Marko Breščak, Mitja Kenda, Boris Munišič

Tehnični podatki

- celovečerni igrani film, dolžina: 56 min, 36 sek, 2 filmska koluta, format: super-8 mm črno-beli in samo v določenem delu barvni filmski trak, hitrost predvajanja: 18 sličic na sekundo
- zvočno-glasbeni zapis (avtor Mitja Reichenberg) na filmskem traku

Festivali, nagrade

- 22. republiški festival neprofesionalnega filma Slovenije 1986 v Zagorju ob Savi: druga nagrada, srebrna plaketa dr. Karola Grossmanna, v zvrsti igranega filma in posebna nagrada, zlata plaketa dr. Karola Grossmanna, za režijo in kamero (oboje skupaj s Kolektivnim angelom) ter nagrada za moško igro (Janez Kušar)
- 30. zvezni festival amaterskega filma Jugoslavije v juniju 1987 v Hercegovnem: velika nagrada (grand prix)
- 16. vsejugoslovanski študentski festival amaterskih filmov z mednarodnim sodelovanjem od 13. do 14. maja 1988 v Skopju: posebna nagrada-diploma
- 23. medklubski avtorski festival amaterskega filma 1988 v Pulju: bronasta plaketa

Medijske objave

- v časnikih Delo in Večer 13. in 14. oktobra 1986 ter v reviji Stop 23. oktobra 1986 o(b) nagradah na 22. republiškem festivalu neprofesionalnega filma Slovenije v Zagorju ob Savi
- mnenje predsednika žirije 22. festivala neprofesionalnega filma Slovenije 1986 v Zagorju ob Savi Janeza Hrovata
- kritika »Sklepno povezovanje zgoščenih podrobnosti« (avtor De-

jan Pušenjak) 26. novembra 1986 v rubriki Kultura, Izobraževanje v časniku Večer ob mariborski premieri

- programski list in vabilo za mariborsko premiero 28. novembra 1986
- kritika »Pas A. P., fragment spomina in zapisa« (avtor Silvo Bru-men) 1. decembra 1986 v časniku Katedra
- poročilo »Grand prix za '107« 16. junija 1987 v zagrebškem časniku Večernji list, z zaključenega 30. zveznega festivala amaterskega filma Jugoslavije v Hercegovnem
- bilten 30. zveznega festivala amaterskega filma Jugoslavije 1987 v Hercegovnem s poročili o filmu in nagradi grand prix
- katalog in tiskovine Festivala jugoslovanskega alternativnega filma in videa od 19. do 22. novembra 1987 v Beogradu
- poročilo s Festivala jugoslovanskega alternativnega filma in videa od 19. do 22. novembra 1987 v Beogradu (avtorica poročila Andreja Schamuck) 11. decembra 1987 v 42. št. revije Mladina
- intervju v časniku Komunist 26. februarja 1988
- poročilo v zagrebškem Večernjem listu 23. julija 1988 s sklenjenega 23. medklubskega avtorskega festivala amaterskega filma v Pulju
- napoved ljubljanske projekcije (hkrati z ljubljansko premiero Invazije rdečih izrodov), objavljena 10. maja 1990 v rubriki Kultura časnika Dnevnik, str. 9
- napoved ljubljanske projekcije (hkrati z Invazijo rdečih izrodov), objavljena 11. maja 1990 v rubriki Kultura, Izobraževanje časnika Večer, str. 5
- kritika »Filmski dogodek v lutkovnem gledališču« (avtor Tadej Čarter) 16. maja 1990 v rubriki Kultura časnika Dnevnik (str. 10) o ljubljanski projekciji 12. maja 1990 v Lutkovnem gledališču Ljubljana
- napoved retrospektive v organizaciji Slovenskega filmskega arhiva v Slovenski kinoteki 30. novembra 1998, objavljena 5. novembra v reviji Stop (str. 18) in v novembrskem izvodu časnika Kinotečnik ter 30. novembra 1998 v rubriki Kultura časnika Večer, str. 10
- programski list retrospektive v organizaciji Slovenskega filmskega arhiva v Slovenski kinoteki 30. novembra 1998

6.6.1985

ZVOK SHEHA MONTIJE RAN NA FANTA IN DEKLE, KI PRITEČETA SKOZI VRATA! 107⁴

Winston sedi na stopnicah in si brije. Je bled in robcem & ust. DVOJE -> delec ostane in odide po stopnicah (po) ter izpne "skozi mihaljca vrata".

KAMERA V VIŠINI OČI DIREKTNO V VRATA VOZNIKA -> RAHLO ZGORNJI RAKURZ RAHLO LEVO -> RAHLO SPODNJI RAKURZ

DIREKTNO V VRATA (ZGORA); v majici in kratkih hlačah črna barva. -> deček in deklica, pritečeta ven in stečeta dno iz hodra. -> zruja kamere ključni odprta vrata v notranjost do Winstona v Bl. Pl. -> dvije kamere (3 MESTA) za Winstona. Pribl. 3 sekunde miha jočih vrat! **REZ! GLOBINSKA OSTRINA (UNIL)**

Winston obrupno sušenjs! CRN DIFL. -> deček in deklica

POSNETO!

6.6.1985
12.6.1985

51. KADER 107⁴

DET.: **Sebst iz Winstonovega dnevnika:**

MOŽNO VEČ STAVK NA SVOJ LISTEK

TUDI OTROCI POSTAJAJO DRUGAČNI!
"NO KAJ SE DOGAJA?"
OBJEKT(6) VENDAR **4 ali 6** **4 minute**

51A KADER (MED 51. in 52.)

DET.: **Ma! Elektronska! Sama stvarnica!**

PRIBL. 4 sek.

POSNETO!

MOŽEN EFEKT ZVONCA!

1. SINA

KRATKE MISLI O ZVOKU IN GLASBI V FILMU 107

Na prvi pogled gre za majhen film, ki nima želje postati velik – toda, ko ga pogledamo izza zgodovinskega okvirja in ovinka, vidimo, da je posnet v značilnem buñuelovskem žanru, da spregovori o sanjskih svetovih, ki bivajo v vsakem izmed nas in da se temu podreja tako rekoč vse: od kamere, filmskih likov, zgodbe, montaže, slike in zvoka-glasbe. Predvsem slednje naj bo del tega premisleka.

Zagotovo ni slučaj, da smo prej zapisali zvok-glasba kot sinonim in kot spoj dveh elementov, saj smo hoteli poudariti, da ju je nemogoče ločiti. Premišljevanje o enem rojeva premišljevanje o drugem. Film 107 se naslanja na tisto tradicijo oblikovanja filma po notranji naraciji, čemur sledijo zvoki, s katerimi je obdan in v katere stopa gledalec/poslušalec. Del teh zvokov so zvočni učinki, ki hočejo podati neko imaginarno verodostojnost pozicije dogajanj in kadrov, pa tudi navidezno realnost in občutek prostorski. Tako imamo posla s pticami, pa prometom, korakanjem, glasom otroške igre, pisarne – in podobno. Vendar pri natančnem branju filma opazimo, da vsega tega pravzaprav ne vidimo neposredno v filmski naraciji: ni ptic, ni avtomobilov, ni velikih pisarn. Navidezni svet zvoka postane tako srhljiva izkušnja gledalca, ki doživlja nekaj, česar ni videti, čeprav se pojavlja kot zvočna resničnost. Razumljivo je, da je bilo tedaj vse, kar se dotika zvoka, narejeno z dokaj primarno analogno tehnologijo – kar pomeni kasetnik z vgrajenim mikrofonom in analogni prenosni sistem Nagra (najprej legendarno IS – kar je v žargoni pomenilo 'Idioten Sicher', nato pa njeno sestrično IV-SJ, ki je omogočala kombiniranje 4 snemalnih in predvajalnih stez v eno smer /2 x stereo/) ter Ampex 800. Ker je bil kolutni Ampex tudi stereo snemalnik in predvajalnik, je bilo možno izvajati montažo, saj sta bili na razpolago 2 x stereo stezi ali 4 x mono steze v eno smer (imel je celo možnost kombiniranja stez in njihovega preklapljanja, s tem pa 'stereo' izbire med 1+2 in 3+4, ali 1+3 in 2+4, ali 1+4 in 2+3 kanali) – in filmski zvok ter glasba sta seveda zahtevala tudi montažni postopek, preden smo zvok-glasbo presneli na filmski trak. Tedaj je bil tudi števec analogni, kar pomeni, da je bilo potrebno pač izredno natančno loviti mehansko obračanje številčnice, fizično rezanje traku pa je bilo bolj stvar navdiha, kakor pa današnje digitalne preciznosti. Zakaj govorimo o tem? Poudariti velja namreč, da je osnovno vodilo pri ustvarjanju še vedno ideja in nikakor ne tehnologija. Težava, ki pa se v današnjem času kaže, je večinoma nerazumevanju zvoka in njegove funkcije, nikakor pa ne njegova tehnološka popolnost.

Že omenjeni zvočni učinki so bili analogni, stereo in mono posneti realni zvoki, ki smo jih tedaj pač imeli na razpolago in jih za ta film tudi naredili. V filmu se pojavita dve vrsti glasbe – ena je avtorska, druga pa so odlomki iz nekaterih glasbenih del (Bach, popevka v izvedbi ansambla The Platters in pa odlomek ene narodno-zabavne viže). Avtorska glasba je bila narejena na tedanji top synthesizer Tiger duo R, kar je omogočalo izvajanje različnih tonov, tudi tako imenovanih 'neglasbeno čistih' zvokov. To je pomenilo predvsem oblikovanje tona pri npr. ponavljajočih se sekvencah celice in pa kasneje tiste 'spooky-scary-erie' melodičnosti. Tiger duo R je imel namreč možnost kombiniranja chorus in repetition učinka, s tem pa nadzor nad

intenzivnostjo in obliko vibrata in navideznega odmeva, prav tako pa znamenite flute-brass-rees-mellow stikala, s katerimi je bilo možno narediti brenčanje, rohnenje, utripanje in podobne neprijetne zvoke, ki so sooblikovali filmsko pripoved. V eni od sekvenc se pojavijo tudi čisto pravi inštrumenti: klasičen klavir, violina, timpani in glas. To je bilo posneto na stereo kasetniku, nato pa premontirano v film kot del reminiscence, sanjskih vložkov fantazme, prehodov med 'sintetičnim' svetom in navidezno 'realnim' vsakdanom.

Konceptualnost zvoka in glasbe vsekakor ni naključje, saj je celotna zgodba na prvi pogled omnibus dogodkov, pri natančni analizi pa vidimo, da gre za retro-pogled, za sanjske indice, spomine, za vizualna premišljevanja znotraj drugih doživljanj, blodnje, za sanje v sanjah. In za nenehno vračanje v celico, v zapor, ki je očitno nekakšno zatočišče za poslušalca in gledalca, da se vsake toliko ponovno znajde na 'znanim' terenu, kjer ga tudi vedno pričaka enak zvok. To tehniko smo uporabili kot tehniko klasičnih filmskih partitur, ki predvidevajo vedno ozaveščanje poslušalca, njegovo vizualno in zvočno vračanje tja, od koder pripoved izhaja. Na ta način se omogoča personifikacija prostora, zvok-glasba pa pri tem izpolni tisti del vizualnega, kar si mora poslušalec sam povedati.

Film 107 je hkrati avantgarden in hkrati zelo klasično zasnovan vizualni dogodek. Ker pripoved ni linearna, tej nelinearnosti sledi tudi vse ostalo; prav zato pa je njegov, uvodoma omenjen buñuelovsko-nadrealistični jezik, nekakšna sodobna platforma za doživljanje (filma) kot fiktivne resničnosti, kar pa nenazadnje umetnost tako ali tako je.

dr. Mitja Reichenberg

5. BRAT MOJ, UMETNIK, IN SESTRA TRENTA (1986)

Opis

Z legendarno skladbo Brat moj skupine Laibach navdihnjena in spodbujena ter v njenem duhu z motiviko tako imenovanega domovinskega filmanja zaznamovana in opredeljena vizualizacija, vendar iz možne forme bolj ali manj preprostega glasbenega »videospota« prerasla v nekakšno hvalnico umetnosti, sicer pa v samostojno filmsko stvaritev, ki prikazuje slikarsko ustvarjanje Dominika Šolarja v naravnem okolju in še bolj naravnih pogojih dela, začeni s prihodom peš v neokrnjeno naravo pa z nadaljnjim napenjanjem in osnovnim beljenjem vrečevinastega platna na okvir bodoče slike ter vključno s pitjem klenega alpskega mleka vse do vmesnega trenutnega umetniškega razočaranja in končnega slikarskega triumfa domovinske motivike.

Režija: Uroš Smasek

Sodelavci: Dominik Šolar, Katarina Smasek idr.

Tehnični podatki

- kratkometražni igrani film, dolžina: 14 min, 17 sek, 1 filmski kolut, format: super-8 mm barvni filmski trak, hitrost predvajanja: 18 sličic na sekundo
- zapis glasbene spremljave (skladba Brat moj skupine Laibach) na filmskem traku

Festivali, nagrade

- 22. republiški festival neprofesionalnega filma Slovenije 11. oktobra 1986 v Zagorju ob Savi: diploma
- mednarodni festival nekomercialnih filmov Danubiale oktobra 1986 v Linzu: diploma
- 8. mednarodni in 13. nacionalni festival super-8 filma od 11. do 16. novembra 1986 v Bruslju: uvrstitev v programsko selekcijo festivala
- jugoslovanski 15. festival amaterskega dokumentarnega filma (FADF) 21. februarja 1987 v Mariboru: druga nagrada z diplomom in srebrna plaketa
- 14. mednarodni festival amaterskega filma (MFAF, festivalska kategorija A) od 16. do 18. aprila 1987 na Jesenicah: tretja nagrada – bronasta plaketa železarja v zvrsti igranega filma
- 16. filmski festival narodov za filmske amaterje 20. junija 1987 v Avstriji (Filmfestival der Nationen für Filmamateure in Velden am Wörthersee): certifikat o sodelovanju
- festival neodvisnega filma in videa Slovenije 15. in 16. novembra 1996 v Ljubljani: diploma v kategoriji igranega filma

Medijske objave

- prispevek »Moč nepoklicne izraznosti« 14. oktobra 1986 v časniku Večer o sklenjenem 22. festivalu neprofesionalnega filma Slovenije v Zagorju ob Savi
- mnenje predsednika žirije 22. festivala neprofesionalnega filma Slovenije 1986 v Zagorju ob Savi Janeza Hrovata

- novinarsko poročilo »Čedalje skromneje« (avtor Vili Vuk) z jugoslovanskega 15. festivala amaterskega dokumentarnega filma (FADF) 23. februarja 1987 v rubriki Nedeljska kronika v časniku Večer
- intervju v časniku Komunist 26. februarja 1988
- poročilo »Monitor prodril tudi na italijansko TV« (avtor Miha Brun) 9. marca 1989 v reviji Stop o festivalskem 4. Film video monitorju v Gorici
- napoved retrospektive v organizaciji Slovenskega filmskega arhiva v Slovenski kinoteki 30. novembra 1998, objavljena 5. novembra v reviji Stop (str. 18) in v novembrskem izvodu časnika Kinotečnik ter 30. novembra 1998 v rubriki Kultura časnika Večer, str. 10
- programski list retrospektive v organizaciji Slovenskega filmskega arhiva v Slovenski kinoteki 30. novembra 1998

Filmfestival der Nationen

für Filmamateure in Velden am Wörther See

ZERTIFIKAT

Es wird hiermit bezeugt, daß der

FILM .. MY .BROTHER, .THE .ARTIST .AND .SISTER .....
TRENTA

AUTOR .....Uroš .Smasek, .Jugoslawien .....

KATEGORIE .....

am „Filmfestival der Nationen“ teilgenommen hat.

Secretary of the Jury / Vizepräsident

Präsident Filmklub Klagenfurt - Wörther See

VELDEN AM WÖRTHNER SEE, am _____

DANUBIALE
INTERNATIONALES FESTIVAL DES NICHTKOMMERZIELLEN FILMS

Kontaktadresse: Erich Riess, Gaumbergstraße 82, A-4020 Linz · Telefon: 0732/66 07 50 4

Ergebnisliste
der Danubiale 86
in Linz

Anerkennung

SMASEK Uros   BRAT MOJ, UMETNIK IN, SESTRA

4. Okt. 1986

In Linz beginnt's... LINZ

Bankverbindung: Allgemeine Sparkasse Linz, Kto-Nr. 2800-000438

6. INVAZIJA RDEČIH IZRODKOV (1989–1990)

Opis

Invazija rdečih izrodkov deluje kot neke vrste burka na (tedanjo!) družbeno klimo, kar potencira že sam naslov. Prizorišče večine dogajanja, kolesarska delavnica, je svet v malem, svet, v katerem Ferdo in Oskar (glavna lika) igrata življenjski vlogi. Opozicionalno razmerje dveh možakarjev deluje komično, kar dopolnjuje vpeljava debelušastega (tedaj zelo prepoznavno obsežnega!) dr. Dingendiesichbumsena (Maks Soršak), ki kot nekakšen psihoanalitik rešuje probleme obeh glavnih junakov, s čimer pa še ni rečeno, da jih tudi reši. To reši šele »Coca-cola« kot tisti element (simbol), brez katerega si niti ne znamo več predstavljati življenja ...

(prirejeno po mislih Tadeja Čatra po ljubljanski premieri)
Alternativni filmski podvig, ki ga zaznamuje razčlenjena režija, upoštevaajoča filmska sredstva, pri čemer poseben poudarek zasluži kamera. Glede na to, da je film nastal v izključno ljubiteljskih razmerah, je še toliko bolj posrečen dosežek, saj so ustvarjalci morali realizirati ne samo sporočilno, temveč tudi tehnično razmeroma težak scenarij. Nastal je film, ki je sporočilno bogat in asociativno razgiban.
(povzeto po mislih novinarja Vilija Vuka pred premiero)

Režija: Uroš Smasek

Sodelavci (igralci idr.): Dare Meško - Raca, Tomaž Borko, Jasmina Šobot, Dominik Šolar, Maks Soršak, Mitja Ritmanič, Cveto Škorja, Lenka Jemeršič, Edmund Türk, Vlado Novak, Mojca Kasjak, Ven Jemeršič, Andrej Ščurk, Samo Novak, Miha Novak, Stane Vozel, Zvonko Štor, Mirjana Rukavina, Loreta Stare, Mojca Popovski, Andreja Jurc, Marko Breščak, Miloš Brankov - Porto, Božidar Miler, Sergej Prosen, Boris Munišič, Tomaž Weber, Rado Kolarič

Tehnični podatki

- celovečerni igrani film, dolžina: 47 min, 10 sek, 2 filmska koluta, format super-8 mm barvni zvočni filmski trak, hitrost predvajanja: 24 sličic na sekundo
- zapis zvočne (dialogi ...) in zvočno-glasbene komponente (avtor Mitja Reichenberg) na filmskem traku

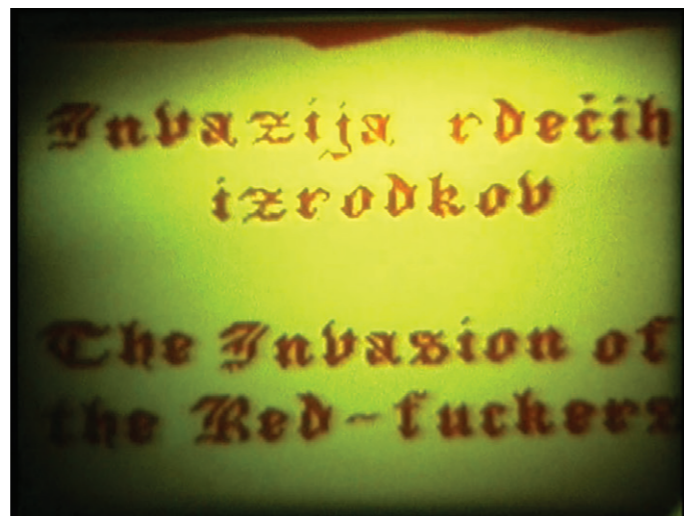
Festivali, nagrade

- 17. mednarodni festival amaterskega filma (MFAF, festivalska kategorija A) od 19. do 21. aprila 1990 na Jesenicah: druga nagrada – srebrna plaketa železarja in diploma v kategoriji igranih filmov
- zvezni festival nepoklicnih filmskih ustvarjalcev oziroma 33. jugoslovanski festival amaterskega filma od 14. do 17. junija 1990 v Kumanovem: zlati kipec za scenarij in nagrada za režijo

Medijske objave

- predpremijska filmska premišljevanja (avtor Uroš Smasek), objavljena januarja 1990 v 4. št. časnika Katedra, str. 13
- kritiško poročilo »W.O.R.M.S. in ŠTUK predstavljata nov slovenski film« (pred mariborsko premiero) 17. marca 1990 v rubriki Kultura, Izobraževanje časnika Večer, str. 5

- napoved filma z navedenimi glavnimi sodelavci in vsebinskim poudarkom ter pomanjšano in črno-belo kopijo filmskega plakata v marcu 1990 v 6. št. časnika Katedra
- filmski programski list (v izvirno rumeni in tudi beli barvi)
- poročilo »Srebro in bron v Maribor« 24. aprila 1990 v rubriki Kultura, Izobraževanje časnika Večer (str. 16) o sklenjenem 17. mednarodnem festivalu amaterskega filma (MFAF) na Jesenicah
- poročilo »Tri nagrade našim filmarjem« (avtor M. G.) 24. aprila 1990 v rubriki Kultura, Šolstvo časnika Delo (str. 8) o sklenjenem 17. MFAF-u na Jesenicah
- poročilo »Po sledih jeseniškega filmskega festivala« (avtorica Milica Gojanovič) 9. maja 1990 v 18. št. revije 7D o sklenjenem 17. MFAF-u
- poročilo »Ob jubileju je prijetnejši sprehod v preteklost« (avtor Miha Brun) v 18. št. revije Stop (5.–11. maja 1990) o sklenjenem 17. MFAF-u na Jesenicah
- programski list za ljubljansko premiero filma 12. maja 1990 v Lutkovnem gledališču Ljubljana (LGL)
- napoved ljubljanske premiere, objavljena 10. maja 1990 v rubriki Kultura časnika Dnevnik, str. 9
- napoved ljubljanske premiere, objavljena 11. maja 1990 v rubriki Kultura, Izobraževanje časnika Večer, str. 5
- kritika »Filmski dogodek v lutkovnem gledališču« (avtor Tadej Čater) 16. maja 1990 v rubriki Kultura časnika Dnevnik (str. 10) o ljubljanski premieri 12. maja 1990 v LGL-ju
- vest 22. junija 1990 v rubriki Kultura, Šolstvo časnika Delo (str. 11) o sklenjenem Festivalu jugoslovanskega amaterskega filma 1990 v Kumanovu
- vest »Najboljši izbor iz Slovenije«, objavljena 25. junija 1990 v rubriki Kultura, Izobraževanje časnika Večer (str. 6), o sklenjenem Festivalu jugoslovanskega amaterskega filma 1990 v Kumanovu

GLASBENA PLAT PISARNIŠKIH SPONK IN OBEŠALNIKOV ali VSE, KAR STE ŽELELI VEDETI O INVAZIJI RDEČIH IZRODKOV (PA NI VEČ SKORAJ NIKOGAR, KI BI GA LAHKO VPRAŠALI)

Za nami je zelo težko obdobje. Če pogledamo v času nazaj, potem lahko zagotovo trdimo, da se je v okoli 13.800 milijardah let nabralo najverjetneje že kar nekaj težkih obdobij. Za nekatera vemo, za nekatera pa še slišali nismo. Čas je čudna reč. To je zagotovo res. In res je, da smo sedaj tukaj.

Res pa je tudi, da se še vedno širimo. In to počnemo s hitrostjo 10-32 sekunde, če smo vsaj delno natančni. Pri takšni hitrosti zagotovo nastajajo čudne stvari – in ena takih so brez dvoma tudi težave. Ampak to ne bo članek o težavah, temveč o tem, kako smo jih spoznali. Mogoče so bile pisarniške sponke prve, ki so se nanje odzvale, hitro za tem so prišli obešalniki. In nato kolesa. Ampak prav je, da gremo po vrsti. Poglejmo, kako smo to preživel.

Glasba nam pomeni svet, v katerem se določene frekvence spajajo v zanimive kombinacije, ki jih lahko slišimo. Obstaja sicer tudi glasba izven našega slušnega polja, vendar nas ta nekoliko manj zanima, saj je ne slišimo. To, da jo lahko slišijo psi, pa mačke in morski kiti, nas ne zanima preveč. Lahko pa verjamemo, da imajo tudi oni svojega Mozarta in Elvisa Presleyja, ki ga prav tako obožujejo, kakor mi svojega. Skupna nam je torej glasba. In tako je glasba stopila tudi v svet filma, ki smo ga kot skupina W.O.R.M.S. naredili pred davnimi leti, ko je bil še svet mlad in je rdeča zvezda gorela na nebu. Tega danes ni več.

Vse, kar je bilo tedaj potrebno in nujno, je bilo že dano. In dano nam je bilo, da smo se izognili napadom poštnih nabiralnikov, stare dobre pisarniške sponke in leseni obešalniki pa so se potuhnili. Prišel je trenutek iskanja glasbenega materiala. Najti smo morali otroško igračo s klavirskimi tipkami in nabaviti primerne baterije, ki so omogočale, da je ta igrača spuščala zvoke. To je bil temelj, kako preprečiti vdor popolnoma klasične glasbe v svet naše filmske iluzije. Do sem je bilo vse dobro, sledile so druge težave. A to ne bo članek o težavah, to smo že obljubili.

Ker je bil omenjeni svet tedaj še mlad in je že omenjena zvezda še

vedno vztrajno sijala na modrem nebu med belimi oblaki in v rdeči zarji, je temu primerna bila tudi tehnologija. S pomočjo osnovne sile, torej močne in šibke jedrske, elektromagnetne in gravitacijske sile, smo ujeli zvok na tedanje magnetofonske trakove, potili krvavi pot pri navidezni besedni sinhronizaciji ter ustvarjali neminljive glasbene trenutke magije osemmilimetrskega filma. Tudi tega danes ni več. In ni težav.

Osnovna sila je gnala tudi nas, skupaj s širitvijo 10-32 sekunde – in tako smo prispeli v trenutek vračanja k osnovnemu problemu. Rdeči izrodki, fantomski multigalaktični nepridipravi, ki so hoteli prevzeti svet in domovino, so preko neverjetnih anomalij dimenzije prostor-čas očarali že Kopernika, Keplerja ter Newtona in ni vrag, da so tudi nas. Tako smo skupaj z glasbo in filmsko podobo sestavili popolnoma resnično zgodbo o tem, kaj se je dogajalo v tistih težkih časih.

Sedaj se je vse spremenilo. Pisarniške sponke so že skoraj vse izginile, leseni obešalniki so se potuhnili v svet onkraj omar, poštni nabiralniki, ki so tedaj požrli mnoge poštene ljudi, pa so večinoma že elektronski. Edino kolesa, bicikli po slovensko, se množijo. Ampak to je že druga zgodba – toda njeni zametki ter spoznanja so v filmu Invazija rdečih izrodkov. Na to smo opozorili, pa nas nihče ni poslušal. In ker nimate več skoraj nikogar vprašati, kako se je vse začelo, je vsekakor dobro, da si poskusite ta film ogledati in si ustvarite svoj pogled na svet, iz katerega smo prišli in v katerega se morda še kdaj vrnemo.

Tako, kakor je vesolje natančno naravnano (sicer ne vemo točno kako in na kaj je naravnano), je tudi vsaka konstanta vedno nekoliko drugačna. S tem je postala glasba v tem filmu vedno spremenljiva konstanta in temelj sožitja zvoka otroške igrače, znanja kompozicije diplomanta Akademije za glasbo ter vsesplošne odvisnosti od povprečne gostote snovi ter celotne energije v vesolju v tistih slabih 13.800 milijard let, leto gor ali dol. Takrat smo verjeli v moč razuma. A tudi tega danes ni več.

Vsak filmski element, s katerim je pretkana pripoved v Invaziji rdečih izrodkov, je resničen. Vse se je zgodilo. Vse je dokumentirano in vse je možno slišati ter videti. Naj verjamejo tisti, ki so videli, slišali in doživeli, vsi ostali pa naj verjamejo tistim, ki so to videli, slišali in doživeli. Tako bo možno ohraniti vero v večno širjenje vesolja, čeprav je večnost nekako smiselno omejena. Bolj verjetno je, da se bodo invazije zgodile (ali pa se že dogajajo nenehno) v vzporednih vesoljih, v mnogovesoljih, na mnogoplanetih in v mnogočasih. Za nas je bilo pomembno, da smo spregovorili o eni invaziji. Glasba je to podčrtala in dodala še močnejšo dimenzijo verjetja, saj je pisec tega članka bil zraven, jo (glasbo) ustvaril, kreiral, zložil teorijo vsega in se pod njo (glasbo) tudi podpisal. Lahko mu verjamete.

Ob koncu je potrebno zapisati še nekaj. Glasba v filmu Invazija rdečih izrodkov je popolnoma naravna. Danes bi rekli, da je bio-izdelek. Ni sintetične. Ni plastičnih algoritmov ali elektronskih virtualnih nadomestkov. Ni sekvencerjev, ni modulatorjev, ni računalniških zank in ni umetnih sintetizatorjev zvoka. Vse je resnično. Prav zato pa deluje film kot topografski primerek umetnosti, ki se izmakne svoji tretji dimenziji in kot za šalo preskoči v četrto. Prostor-čas, ki je pri invaziji vsekakor pomemben, se z vsakim kadrom, z vsako sekvenco odpre in nato sam vase ponovno zapre, se lepo zloži v kozmični absolut, v katerem vztraja do novega odprtja, ko se zvezda ponovno pojavi na kolesarski delavnici in postane svet (ponovno) mlad. Tako je potrebno ta film gledati, videti, poslušati in se mu čuditi.

Ko je leta 1908 gospod Hermann Minkowski uvedel tako imenovani četrti prostor, ki je v fiziki in matematiki štiritrazsežni psevdoeuklidski prostor z metrično signaturo, v katerem so tri (za ljudi) običajne razsežnosti kombinirane z eno časovno razsežnostjo in predstavljajo tisti znani prostor-čas, sploh ni slutil, da bo nekaj let kasneje prišla skupina W.O.R.M.S. ter njegov formalni štiritrazsežnostni realni vektorski prostor z nedegenerirano, simetrično bilinearno formo z metrično signaturo, spremenila v realno filmsko pripoved o Invaziji rdečih izrodkov in tako postavila vse stvari ponovno na svoje mesto. Tako, kakor je bilo v začetku.

In to je bila pripoved o tem, kako smo invazijo preživel.

dr. Mitja Reichenberg
(zapisano v sedmem mesecu gregorijanskega koledarja, oz. petem mesecu rimskega koledarja imenovanem Quintilis, danes znanem po rimskem generalu z imenom Julius Caesar leta MMXXI)

7. VOJNA POEMA (1991–1992)

Opis

Z vsebino znamenite skladbe Vojna poema skupine Laibach spodbujena in tudi nanjo realizirana pripoved o klicu domovine k obrambnemu orožju, kjer se po spustu kamere skozi idilično alpsko okolje na kmetijo hoče v bajti speči mladenič v jutranjem mraku čim bolj bliskovito odzvati temu klicu, a ga vzame preveč dobesedno, tako da naposled alegorično odkrije »na dlani« svoje krvaveče – srce!

Režija: Uroš Smasek

Sodelavci (igralci idr.): Andrej Slinkar, Maks Soršak, Cveto Škorja, Marina Košir

Tehnični podatki

- kratkometražni dokumentarno-igrani film, dolžina: 3 min, 41 sek, 1 filmski kolut, format: super-8 mm barvni filmski trak, hitrost predvajanja: 18 sličic na sekundo
- zapis glasbene spremljave (skladba Vojna poema skupine Laibach) na filmskem traku

Festivali, nagrade

slovenski Festival amaterskih filmov 1996 v Ljubljani: diploma

Medijske objave

- napoved retrospektive v organizaciji Slovenskega filmskega arhiva v Slovenski kinoteki 30. novembra 1998, objavljena 5. novembra v reviji Stop (str. 18) in v novembrskem izvodu časnika Kinotečnik ter 30. novembra 1998 v rubriki Kultura časnika Večer, str. 10
- programski list retrospektive v organizaciji Slovenskega filmskega arhiva v Slovenski kinoteki 30. novembra 1998

8. EINSTEIN V MESNICI (1996)

Opis

Javno še ne prikazana svojevrstna »vaja v slogu« oziroma izbor posnetkov, več ali manj odlomkov (a k sreči dovolj celovitih in zaključenih) prizorov za nesojeno celovečerno nadaljevanje Invazije rdečih izrodov, ki ga v tistem trenutku skupina W.O.R.M.S. iz objektivnih razlogov ni mogla realizirati, nakar je v nadaljnjem spletu okoliščin celoten projekt dokončno zastal.

Vendarle pa je po daljšem premoru kot burkaška »vaja v slogu« nastala krajša pripoved o nadobudnem mesarskem vajencu in njegovem pametnem šefu, umnem mesarskem mojstru (Maks Soršak), ki pa ga obsede odrezana, a skrivnostno oživela svinjska glava (v nesojeni Invaziji rdečih izrodov 2 bi ga prašiči, ki so dejansko tuji iz – vesolja ...!), da se preobrazi v – krvoločno pošast ...! K njegovi (ne)umnosti pa se je nekako najbolje podala minimalistično-repetitivna glasba iz znamenitega Glassovega Einsteina, iz česar (ne)smiselno izvira tudi filmski naslov.

Režija: Uroš Smasek

Sodelavci (igralci idr.): Maks Soršak, Stane Vozel, Srečo Kovač, Đoko Mandrino, Katarina Smasek

Tehnični podatki

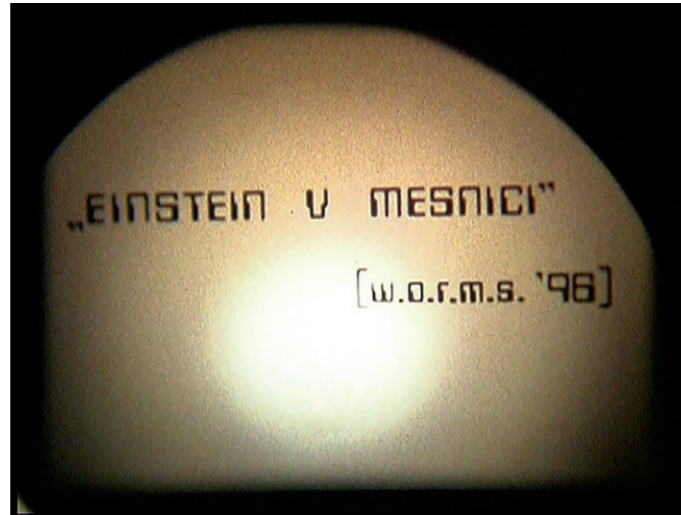
- javno še ne predvajani kratkometražni eksperimentalni igrani film, dolžina: 9 min, 56 sek, 1 filmski kolut, format: super-8 mm barvni zvočni filmski trak, hitrost predvajanja: 18 sličic na sekundo
- zvočno-glasbeni zapis (dialogi, odlomki glasbenega dela Einsteina na plaži/Einstein On The Beach skladatelja Philipa Glassa) na filmskem traku

Festivali, nagrade

- 7. klubski festival in revija amaterskih filmov avtorjev mariborskih občin 10. decembra 1984 v Mariboru (Kino Gledališče): sodelovanje

Medijske objave

- programski list za razstavo Fotografija Pesem Slika z otvoritveno filmsko projekcijo v razstavišču Doma upokojencev Danice Vogrinc v Mariboru, 25. januar 1984
- plakat (č-b) za projekcijo 1. marca 1984 v mariborskem Mladinskem kulturnem centru Klub mladih
- kritika »Izrazna moč gibljivih slik« (avtor Marijan Močivnik) 29. maja 1985 v rubriki Kultura, Izobraževanje časnika Večer, str. 6
- kritika »W.O.R.M.S.« (avtor Tomaž Brenk) 24. junija 1985 v časniku Katedra
- intervju v časniku Komunist 26. februarja 1988

9. OČI NISO SAMO ZA GLEDANJE (1996)

Opis

Javno prav tako še ne prikazana nekakšna »vaja v slogu« oziroma z grobo animiranimi predmeti zasnovana »skica« za animirano vizualizacijo določene kratke znanstvenofantastične zgodbe o času in prostoru, kjer ne obstaja več nič živega, samo energije, ki se končno lotijo ponovnega stvarjenja – človeka. Vse pa je filmsko inscenirano kot na smetišču civilizacije, v smetnjaku.

Režija: Uroš Smasek

Sodelavci: Stane Vozel idr.

Tehnični podatki

- javno še ne predvajani kratkometražni eksperimentalni animirani film, dolžina: 7 min, 27 sek, 1 filmski kolut, format: super-8 mm barvni filmski trak, hitrost predvajanja: 18 sličic na sekundo, zvočno-glasbeni zapis (posnetek monologa, odlomki glasbe skladatelja Briana Ena) na filmskem traku

RAZSTAVNA DEJAVNOST SKUPINE W.O.R.M.S.

KRONOLOGIJA RAZSTAVNE DEJAVNOSTI SKUPINE W.O.R.M.S.

1984 – razstava Fotografija Pesem Slika v mariborskih razstaviščih Doma upokoencev Danice Vogrinc, Mladinskega kulturnega centra Klub mladih in TAM-a; istega leta razstava W.O.R.M.S. v Mladinskem razstavišču Avla na I. gimnaziji; 1990 – instalacija Invazija rdečih izrodov slikarja Dominika Šolarja v tedanjem Klubu novinarjev, današnjem Vetrinjskem dvorcu; 2017 – Mala galerija Cankarjevega doma, 107/30 podobe filma, večmedijska razstava, posvečena obletnici nastanka filma 107; 2019 – Galerija DLUL, W.O.R.M.S. Reloaded/ Ponovno naloženo, večmedijska razstava s spremljevalnimi dogodki (performans, glasbeni nastop, predstavitev zbirke pesmi)

1984 – RAZSTAVA FOTOGRAFIJA PESEM SLIKA V MARIBORSKIH RAZSTAVIŠČIH

DOM UPOKOJENCEV DANICE VOGRINEC, MLADINSKI KULTURNI CENTER KLUB MLADIH, TAM

DOM DANICE VOGRINEC

**PROJEKCIJA FILMOV
GLASBA-USA 1968-83**

MKC KLUB MLADIH

DUSAN				
IVANIŠIN				
SREČA Z DIOPTRIJO				
MONOLOG			UROŠ	
MAK OYE GLAVICE			SMASEK	
TANJA			KROG	
			DANAJA	
IZBOR GLASBE		GOGO	ŠIFRER	

1.3.84 OB 19 URI KINO KLUB MARIBOR

WOR MS

V MKC Kluba mladih v MB "poteka" razstava FOTOGRAFIJA, PESEM, STIKA. Naja Jeričević razstavlja risbe s tušom, tematika je Blizni vzhod. Uroš Smasek se predstavlja s ciklusom fotografij, katerih naslov je Dogodék. Gogo Šifrer je dodal krajši prozni tekst. Dušan Ivenišin in Edmund Tirk sta s fotografije in pesmijo dosegla sožitje izpovedi, razmišljanja, ljubezni, razhajanja in vrnitve.

Vabimo vas k ogledu razstave.

E. Tirk za W. O. R. M. S.

W. O. R. M. S.

DAJTE LJUDJE NAM SVOJE GLAVE,
DA IZTISNEMO IZ VAS SE ZADNJO MISEL KJA SVOBODO.

DAJTE LJUDJE NAM SVOJE DUŠE,
DA UNICIMO VAM MISEL NALEPOTO.

DAJTE LJUDJE NAM SVOJE ROKE,
DA VAS STISNEMO IN STREMO!

DAJTE LJUDJE NAM SVOJE GLAVE,
KROGE POLNESRAMU, VEDNO SKLONJENE,
TRPEČE IN HREPENEČE.

DAJTE, DA VAM JIH ZDROBIMO IN NE BO VAM ŽAL,
KATI MI SMO ZNANILCI NOVEGA.

MI, KI DANES IN JUTRI VSE ZDROBIMO, KAR SE SE
UPIRA.

MI, KI GRADIMO IN HIKRATI DROBIMO,
DA PRAV MI SMO ZNANILCI NOVEGA,
PREKLETA IN UNICENOČEGA SVETA,
KI POPEHAL NAS BO TJA, KJER SMO ŽE BILI.

ZATO, DAJTE LJUDJE NAM SVOJE GLAVE,
DA JIH ZDROBIMO,
KATI UPANJE JE SYRIT IN POPELJE VAS V TO UPANJE.
IN VSI, PRAV VSI BOMO KONČALI TA SVET

ZATO, DAJTE NAM SVOJE GLAVE

1990 – KLUB NOVINARJEV MARIBOR

Instalacija Invazija rdečih izrodov slikarja Dominika Šolarja v tedanjem Klubu novinarjev, današnjem Vetrinjskem dvorcu v Mariboru

2017 – MALA GALERIJA CANKARJEVEGA DOMA

Večmedijska razstava 107/30: ustavljeni čas – podobe (iz) filma, posvečena obletnici nastanka filma 107

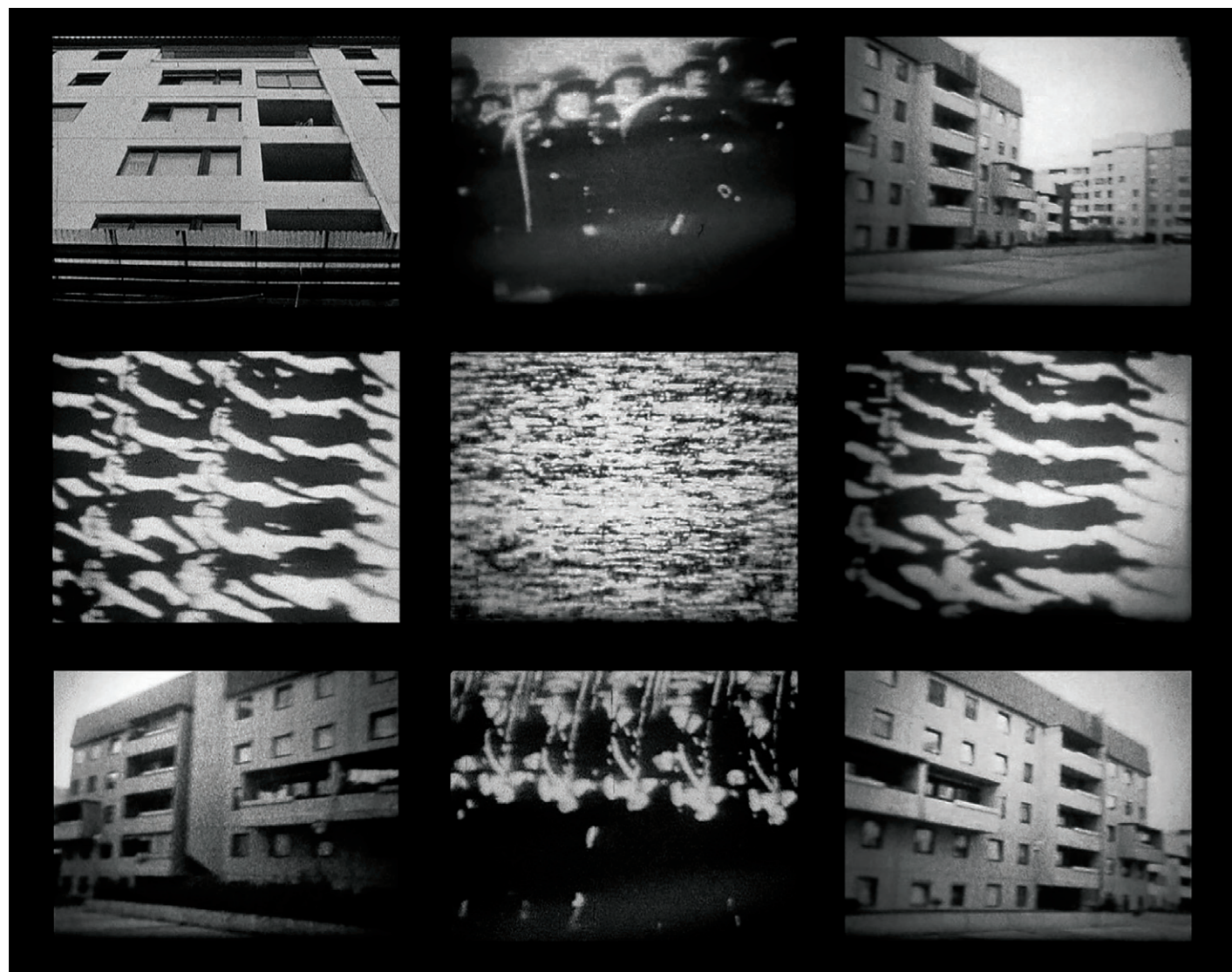
Postavitev 1

Postavitev 2

Člani in sodelavci

Ritem kompilacija, fotokolaž sličic iz filma 107, 60 x 70 cm

~~STAV~~ 107. STO V STANEH
 OBMEN

ČAS
 IN TONEN

ZAMRZNEVI
 USTAVLJENI
 ČAS

PODOBE
 FILMA

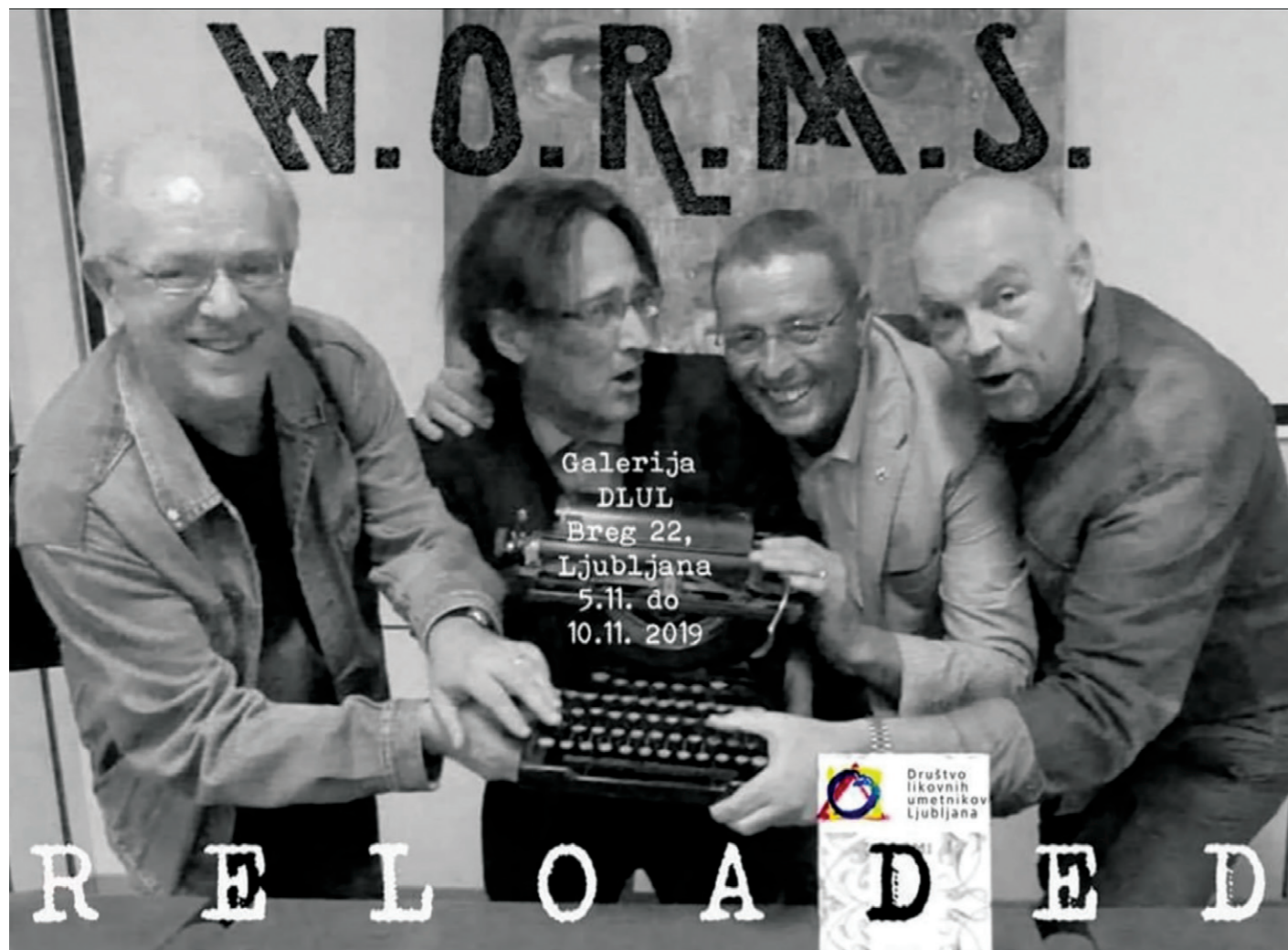
MOJIM
 107/30
 PODOBE FILMA
 SIMASEK
 KRIZAN
 REICHENBERG

Osnutek naslova razstave v Cankarjevem domu
 in vitrina z artefakti

2019 – GALERIJA DRUŠTVA LIKOVNIH UMETNIKOV LJUBLJANA

W.O.R.M.S. reloaded – ponovno naloženo, večmedijska razstava s spremljevalnimi dogodki (performans, glasbeni nastop, predstavitev zbirke pesmi)

Plakat

Izložba s pesniško zbirko Gorazda Šifererja in naslovom razstave

Gravitoni, glasbeni nastop (dr. Mitja Reichenberg) in pogled na del postavitve 1

Pogled na del postavitve 2 in 3

UTRINKI Z RAZSTAVE V
UNIVERZITETNI KNJIŽNICI
MARIBOR

NAPOVEDOVANJE
VREMENA! 🤣

Vremenske napovedi, perfomans
(Dominik Olmiah Križan)

FOTOGRAFIJA

Uroš Smasek

Vedute, ki jih (ne) želite videti, pogledi, ki jih (ne) vidite,
Avla UKM, 2. 7.–11. 9. 2021

VEDUTE, KI JIH (NE) ŽELITE VIDETI – POGLEDI, KI JIH (NE) VIDITE

Ideja za nastanek pretežnega dela fotografij je bila ovekovečenje pogledov, ki jih večinoma sploh ne opazimo ali jih zaradi motečih elementov niti ne želimo zares opaziti. S tem, da nekaterih pogledov, ki bi si jih še želeli uzreti, več ni, ker so medtem tam vmes postavili, recimo, stanovanjski blok, ki jih je zastrl.

Naslov razstave se po svoje navezuje tudi na to, da je sklop fotografij mariborskega prvega ribnika nastal nekje konec sedemdesetih, v začetku osemdesetih let, a doslej še ni bil javno predstavljen, idejo za razstavo »soočenje« z Ljubljanskim gradom pa je dalo prav spoznanje, da so to prevečkrat neopažene, prezrte vedute.

SLIKARSTVO
Dominik Olmiah Križan

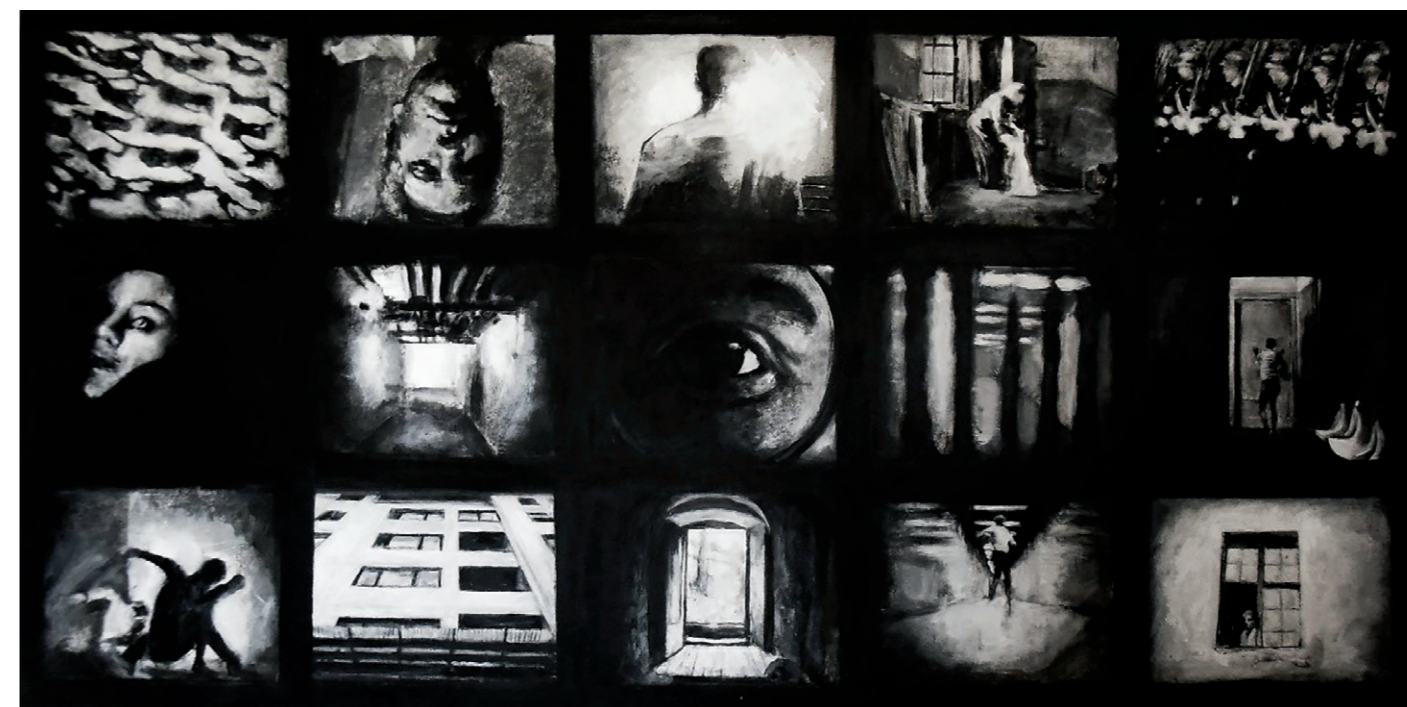
Ko grem in se vrnem, objemam ves svet,
Likovno razstavišče UKM, 2. 7.–11. 9. 2021

Soča v Trenti, olje na platnu, 70 x 70 cm, 1986

Pogled na gore iz Trente, olje na platnu, 70 x 70 cm, 1986

Strah, akril na platnu, 100 x 200 cm, 2017

Si zdaj srečna,
ko odšel sem?
Si zdaj mirna, lahko spiš?
V svobodi jutra se v praznino prebudiš.
Zdaj lahko še svojo senco loviš.
Lahko odpreš še skrinjo skrito,
ki v srcu jo držiš.

...
Odpreti globino tišine
v kriku noči,
ne razumeš ti tega,
nisi ti jaz.

...

Odšel sem v tišino,
ne razumeš ti tega,
v svojo globino
in zapiral sem skrinje
v tvojo tišino.

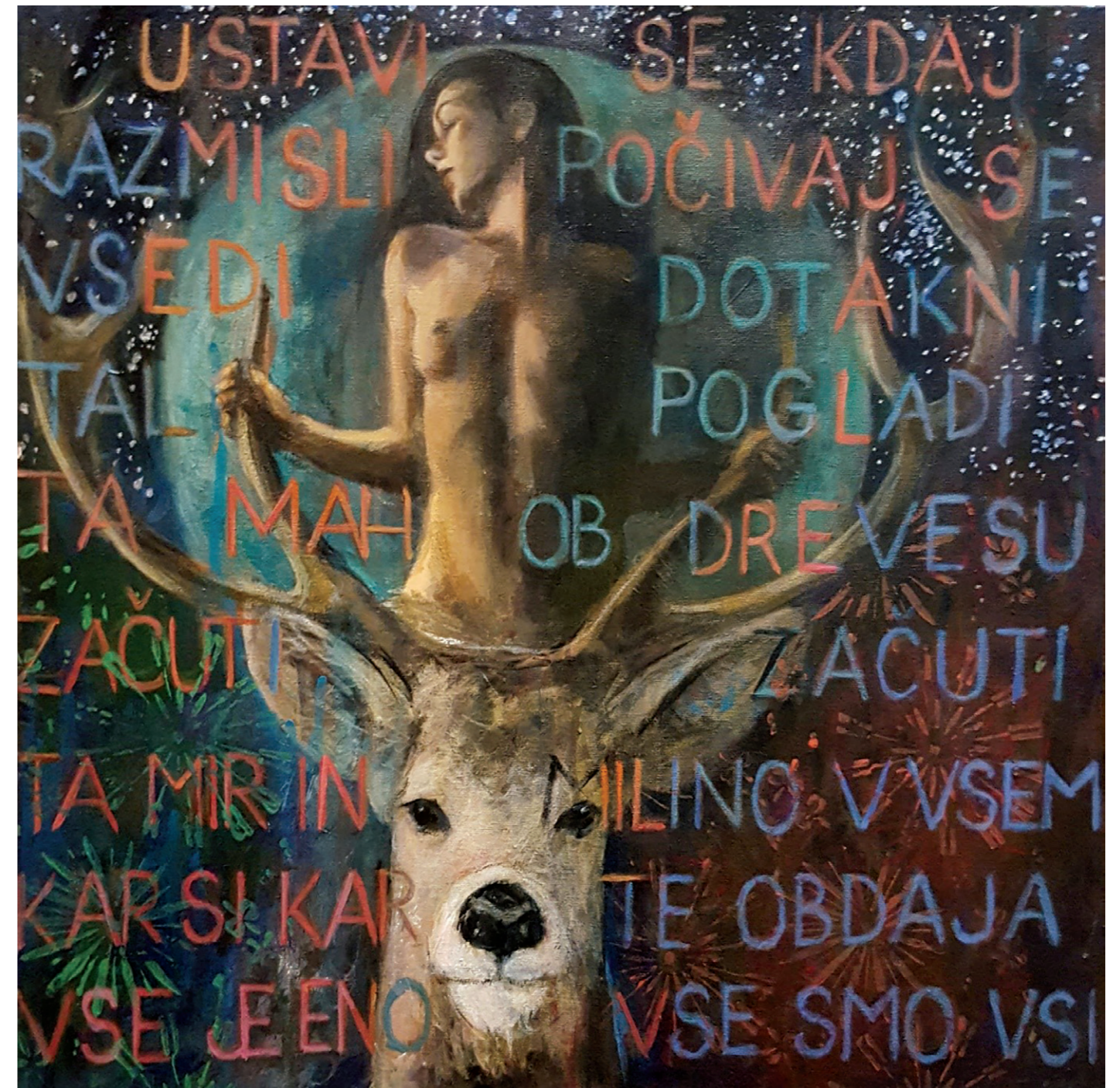
Gorazd Šifrer

Srečna, akril na platnu, 110 x 120 cm, 2018

Ustavi se kdaj,
razmisli, počivaj, sedi,
dotakni tal,
pogradi ta mah ob drevesu,
začuti, začuti ta mir in milino
v vsem, kar si, kar te obdaja,
saj vse je eno, vse smo vsi.

Gorazd Šifrer

Z jelenom, akril na platnu, 70 x 70 cm, 2018

Dvorišče, akril na platnu, 100 x 130 cm, 2017

Parada, akril na platnu, 90 x 120 cm, 2017

Nenapisane zgodbe, akril na platnu, 100 x 130 cm, 2017

DOMINIK OLMIAH KRIŽAN – HORIZONTI

Dominik Olmiah Križan je avtor srednje generacije slovenskih likovno vizualnih umetnikov, ki v projektih in galerijskih postavitvah utemeljuje dialog med videom in sliko, zanima pa ga tudi razmerje med objektom in prostorom. Raziskuje možnosti obstoja ročno izdelane, unikatne likovne podobe; slike, v času post-podobe in post digitalne dobe. Z izkušnjo v polju novih medijev postavlja podobo v kontekst videa, instalacije in medsebojnega prepletanja sodobne likovne poetike s klasično vrhunsko sliko. Osnovni parametri njegovih gibljivih slik – videa niso narativni, ampak so abstraktni, vseskozi pa v navezi in v kombinaciji z nastajajočimi podobami. Časovno linearnost filma in videa v podobah analizira in kompozicijsko razgradi na mrežno ali večplastno – nelinearno branje likovnega polja. Post-moderno strukturirane podobe odlikuje visoko kultivirana likovna artikulacija in slikarski izraz, ki nam govori, da je pred nami dober slikar, ki prestopa meje slikarskega in mu je ta *métier* zelo poznan, način in tehnika ustvarjanja pa mu omogočata sproščeno in učinkovito likovno izpoved. Formalno so avtorjeve odslikave predstavitev resničnega ali domišljjskega sveta, vezane na analizo gibljive slike in refleksijo novih medijev. Vsebinsko pa delujejo kot aktualna kritika družbenih odnosov (Strah) ali kot problematizacija konceptov in predstav o ontologiji stvarnosti (Zadrževanje diha). »S podobami na platnu in povezavo z video sliko performansa, gradi avtor skupno polje razumevanja, ki ne problematizira le koncept vstopa slike v medij, ampak pokaže tudi na spremenjeno vlogo njenega statusa.« (Srečo Dragan v katalogu razstave Salon ZDSLU 2017, Podoba v mediju, medij v kontekstu). Tudi pri slikarskih in risarskih študijah, ki nastajajo vzporedno temeljnim umetniškim usmeritvam avtorja, dokazuje vrhunsko slikarsko znanje in sposobnost realizacije različnih formalnih pristopov na tem področju. Pomembno je, da je njegov likovni jezik prepoznaven, saj mu s sledenjem lastne poti daje enkratni pečat. V zadnjem obdobju pa se Križan pri slikanju znova poslužuje grafizmov; črk v površinski in kompozicijski strukturi umetnine (s čimer je začel že med študijem), ko v sliko vključuje črke kot likovne elemente. Na njegovih zadnjih slikah in videih znova najdemo besedila, tokrat iz poezije Gorazda Šifrerja. Črke mu pomagajo strukturirati eno izmed plasti likovne strukture, kot bi laboratorijsko raziskoval prehanjanje, hologramsko gledanje in nastajanje video teksta. Avtorja so na njegovi ustvarjalni poti posebej zaznamovali številni priznani vrhunski umetniki. Pri tem lahko izpostavimo Laurie Anderson (1947), ameriško avantgardno umetnico, katere obseg ustvarjanja posega tako na področje glasbe, filma, videa kot tudi performansa, in Gerharda Richterja (1932), nemškega abstraktnega ekspresionista. Pomembno je, da Križan gradi mostove med čistim slikarstvom in novomedijsko umetnostjo ter da je njegovo delovanje prispevek pri razvoju in afirmaciji likovne umetnosti v času novomedijskih in digitalnih paradigem.

Olga Butinar Čeh, prof. umet. zgodovine
(ponatis besedila ob razstavi v Celovcu leta 2018)

POEZIJA

Gorazd Šifrer

Pesmi,
Knjižno razstavišče in Avla UKM, 2. 7.–11. 9. 2021

GORAZD ŠIFRER – PESMI

Slovenski pesnik Gorazd Šifrer je pri Mariborski literarni družbi objavil pesniško zbirko z naslovom *Pesmi* (2020). Avtorjev prvenec v uvodnih besedah predstavi publicistka Vanessa Čokl. Njen zapis je oblikovan kot poezija v prozi, največ besed govori o ljubezni. Med drugim zapiše, da so pesmi oda življenju in do kosti iskrene. Namenjene so ljudem, ki se znajo otroško veseliti in dopustiti, da so »... nori, srečni, srečno nesrečni, iščoč, hrepeneči, zaljubljeni, ljubljani, ljubeči, ranjeni, skupaj, v odnosih, in sami, a ne samotni«. Življenje je pesem in pesem je življenje, pesnik je nebrušen dragi kamen, pravi Vanessa Čokl.

Prvi vtis o tej poeziji je preprostost. Metafor skoraj ni, veliko je nagovorov, skoraj neke vrste svetovanja, kako bi bilo treba živeti in zapolnjevati svoj čas, in neposrednega izpovedovanja. Po temeljitem premisleku pa je vendarle mogoče odkriti še marsikaj več, sklenjeno in premišljeno celoto, v kateri ima pomembno mesto v verze vpletena filozofija, v nasprotju z njo pa tudi pesniško svobodno uveljavljanje protislovja.

Filozofija najprej pomeni prikrojeno parafrazo verza prezgodaj umrlega slovenskega pesnika Marka Pavčka, stiha, ki se je močno vtisnil v spomin in se glasi: »To ni nobena pesem, to je ena sama ljubezen.« Parafraza je prikrojena zato, ker je pri Šifrerju pesem izenačena z ljubeznijo, zdaj nemočna in tiha, že v naslednjem hipu rešiteljica, na koncu pa se umakne in se poet zagrne v molk. Pisati verze ne pomeni molčati, glas ne ugasne. Včasih se stih nočejo oglasiti, saj je pesnikova bolečina premočna, ali pa ni mogoče najti ustreznih besed. Ljubezen je povsod prisotna in vse zajemajoča, njena silovitost je čudežna, prav vse zmore določiti, toda pesnikovo filozofsko vodilo je pravzaprav energija (poimenuje jo tudi prae-energija). Nekateri je ne priznavajo, sam pa prav dobro ve, kako velik je njen pomen, prepričan je o njeni navzočnosti in moči. Heraklitovsko ponavlja, da se vse spreminja, vse teče in se premika ter odhaja v reki življenja, od eleatov prevzame spoznanje, da je vse eno, domisli se tudi kroženja. Zanj je smisel v tem, da je trenutek večer. Pomembno določilo Šifrerjeve poezije je tišina, ki jo povzdigne v položaj matere modrosti. Prav tu se najbolj očitno poraja protislovje, saj tišino pesnik nenehno napolnjuje z zvoki in vsakovrstnimi občutki, ki po svoje odzvanjajo in besedi odzema njen pravi pomen. Kar nekaj filozofskih spoznanj nameni tudi času. Ker je njegova sestra smrt, je treba izkoristiti in zapolniti s smislom vsak dani trenutek in vztrajati v tukajšnjem bivanju.

Avtor svojo filozofijo spleta iz znanih pesniških izrazov in simbolov, kakršni so: srce, duša, spomin, ljubezen in bolečina, toda ta pesnikova nagnjenost k tradicionalizmu dobiva novo sporočilnost. Vidiki iskrenosti in izpovednosti so tako močni, da besede naletijo na odmev, pričarajo novo podobo lepote in razkrivajo pesnikovo notranjost. Verzom je vsekakor mogoče verjeti, pa če z njimi erotično nagovarja žensko ali moškega. V obeh možnostih je subtilni lirik, ki skoraj naivno ljubi ves svet, se pokloni svoji materi Romani Šifrer (Mama, hvala ti, / da si ... takšna, / kot si ...), časti resnico, opozarja, naj ne skrunimo narave, in poziva k temu, da je treba zagrabiti svoj čas in ga izživeti, kolikor se le da. Samo kratek čas smo tukaj in nikakor ni mogoče zanesljivo vedeti, ali smo v resnici lastnice in lastniki večnosti.

V poeziji Gorazda Šifrerja je veliko trpljenja in izražanja bolečine, vendar so ta občutja po minattijevsko raznežena in krhka, njihova razbolelost je tu in tam obvladana. Tudi Minatti je izrekal željo po tišini, tudi on je doživljal čakanje, kakršno se pojavlja v Šifrerjevi pesniški zbirki. Seveda ne

gre za to, da bi poeziji Gorazda Šifrerja odrekli izvornost, lirčno izpovedovanje bolečine samo kaže na določeno podobnost s slogom znanega pesnika. Zdi se, kot da Šifrerja ves svet, čeprav ga ljubi, tudi boli.

Avtor je zavezan spominom, vendar v sedanjosti ohranja upanje in hrepenenje. Noče laži, rad bi, da bi se v resnicoljubnosti razgallili tudi drugi. Resigniran je samo tu in tam, sicer pa ohranja zaupanje v svojo pesniško besedo in prepričanje, da je z njo mogoče postoriti karkoli, ljudem, zlasti ljubljanim bitjem, odpirati oči in jih vabiti v objem ter jih v njem tudi zadržati. Če pa se to ne posreči, priključijo podobe iz preteklosti in obudi nekdanje prizore. Marsikaj se je zgodilo, zagotovo je bilo in zato je danes lažje vztrajati.

Pesmi so oblikovane v kitice ali sklenjene celote, včasih se spontano porodi rima. Modernističnih prijemov se pesnik izogiba. Pesnikuje v ritmu, potem pa ga iznenada načrtno prekine in začne z verzi nekako udarjati in tolči, kot da bi hotel še povečati prepričljivost, povednost in silovitost tega, kar želi sporočiti ali izpovedati. Oživilja reke in pregovore, tke mrežo spoznanj, izreka svojo vednost in modrosti, s katerimi hoče prepričevati in pridobivati tudi druge, ker sam marsikaj že ve, preostalim pa mora šele odpreti oči, pri tem pa ves čas ostaja spravljen ter poln razumevanja, blagosti in miru. Razdaja se v celoti – v tej preprosti iskrenosti in podarjanju svojih občutij je njegova pesniška moč. Morebitni pesnikov dvom o odmevnosti in odzvanjanju besede se kmalu razblini, poezija ohranja svojo veljavo.

Publicistka Melita Forstnerič Hajnšek v spremni besedi Gorazda Šifrerja doživlja kot osebnost, ki svojega življenjskega kreda ne potrjuje samo s poklicnim notarskim delom, temveč ga uresničuje še v drugih dejavnostih, takih, ki so humanitarnega značaja in odražajo ravnanje široko razgledanega razumnika. V njegov življenjski etos so močno vpete evropske vrednote dialoga in sodelovanja, Gorazd Šifrer je človek argumentiranja, konsenza in spoštljivosti do stvarstva v najširšem smislu. Njegova poezija je avtorico spremne besede globoko prevzela, saj jo je nagovorila z izjemno sporočilnostjo, lepoto in iskrenostjo. Komaj je mogoče verjeti, meni, da ima nekdo tako čist in zavezujoč odnos do sveta, bližnjih, ljubezni in resnice. Pesnik jo je očaral s celovitostjo, tehtnostjo sporočil in sijajnim občutkom za mero. »Bogastvo tvojega doživljanja, polnost izraza sta tolikšna, da človek osupne in se ti lahko samo spoštljivo pokloni,« zapiše Melita Forstnerič Hajnšek.

Delovanje in uspehe eksperimentalne, avantgardne, multimedijske, filmske in pesniške skupine W. O. R. M. S. predstavi njen član, publicist Uroš Smasek. Tudi pesnik Gorazd Šifrer je deloval v tej umetniški skupini. Dejavnost je bila zlasti v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja, v njej se je uveljavilo veliko vidnih ustvarjalcev, med njimi tudi skladatelj Mitja Reichenberg. Skupina je dobila več nagrad in je v slovenskem ustvarjanju zapustila pomembno sled.

Pesniška zbirka *Pesmi* ima dve posebnosti: prevod nekaterih pesmi, uvoda in spremne besede v nemški jezik ter umetniško prepričljivo opremo. Poezijo je prevedla pisateljica in prevajalka Urška P. Černe, prozo pa prevajalka in sodna tolmačka Karin Frideau. Avtor naslovnice *Arabeska* je Aleš Lombergar, slike *Srečna*, akrila na platnu, Dominik Olmiah Križan, fotografije oziroma izseke iz videa je prispevala skupina W. O. R. M. S., avtorjev portret Rene Gomolj, oblikovanje je opravil Milimeter studio, lektorsko delo pa Uroš Smasek. Pesniško zbirko, ki je lep umetniški izdelek, je uredil Marjan Pungartnik.

dr. Marija Švajncer
(ponatis objave na spletni strani Mariborske literarne družbe)

Ne išči ničesar tam zunaj,
saj vse je v tebi,
svet si ti ...
Ničesar ni tam zunaj,
če sam ne veš, kdo si ...
Zaman boš iskal,
če v sebi ne najdeš,
sveta, veselja, lepote,
ki obdaja nas ...
Išči samo v sebi
in našel boš
največjo skrivnost,
da vse je eno,
da se vrtil in ponavlja
v neskončnosti naši,
ljubezen poganja,
kar nas je dni ...
Ne išči,
vse je v tebi ...

Nič kaj več od pesmi
ti ne morem dati,
nič kaj več kot le dotik
v večnosti.
Lahko ti dam nasmeh, pogled,
prijazno besedo, stisk, objem, poljub,
kar dá ti lahko drug.
A jaz ti pesem dam,
le sebe v tej pesmi najdi,
svoj drugi jaz, izgubljeno polovico,
kar iščeš tudi ti.
Le pesem ti lahko dam,
tisto, ki naju družijo, ki čaka naju,
da se združijo.
Le pesem ti lahko dam.

Vsakič, ko te poljubim,
poljubim tudi
vse tvoje misli,
radosti in bolečine.
Vsakič, ko te poljubim,
poljubim tudi tvoj prvi korak,
tvoj prvi padec in tvoj prvi smeh.
Vsakič, ko te poljubim,
ti dam vse svoje misli,
radosti in bolečine.
Vsakič, ko te poljubim,
ti dam svoj prvi korak,
svoj prvi padec in svoj prvi smeh.
Vsakič, ko te poljubim,
je kot prvič ali zadnjič,
zato, ker te iskreno ljubim.

V bistvu, če dobro premislim,
hočem le tebe,
ti si mi pravi izziv,
ti me kličeš ponoči, mi ne daš spati ...
Ti si tista, ki vedno sprašuješ,
dvomiš, me objemaš in si z mano,
odkar vem zase ...
Sem iskal te dolgo, povsod in povsod,
zdaj našel sem te, zdaj si ob meni,
ves čas ...
Zdaj vem, da si bila v meni od nekdaj,
me spraševala, se mi smejala ...
Zdaj vem, da si čakala,
da primem te za roko
in vzamem te s sabo,
ti veš, tja, kjer je lepo ...
Ti čista čistina, ti konec si vsega
in razlog obstoja, ljubezen moja,
večna zvestoba, oprosti mi, prosim,
da nisem opazil, da si ...
Pesem moja, hvala ti,
da si ...

Rad bil bi sam,
v tišini svoji,
tam gori, nekje v spominih tvojih.
Rad bil bi sam, da verjel bi vse
v bolečini svoji, v tišini moji.
Rad bil bi sam, da sprehajal bi se
po duši tvoji, da spoznal
bi te mogoče, le za hip.
Rad bil bi sam, da kričal bi
v duši svoji in obrisal si solze
iz utrujenih oči.
Rad bil bi sam, v sebi sam,
da verjel bi sebi in tebi,
da le ni vse zaman.
Rad bil bi sam ...
Rad ujel bi tišino, jo prijel in objel
in ji rekel, da sva eno,
da, ko sva skupaj,
vse je nič in nič je vse,
da lahko ustaviva čas,
ki se ustaviti ga ne da.
Rad bil bi sam v objemu tvojem
in zaspal bi spokojno
v tišini svoji.

Rad bil bi sam.

GORAZDOVE PESMI, KAŽIPOT K SVETLOBI V NAS

»Ne išči ničesar tam zunaj,
saj vse je v tebi,
svet si ti ...
Ničesar ni tam zunaj,
če sam ne veš, kdo si ...«

Gorazd. Moj nekdanji dijak, sosed, prijatelj, občutljiva duša v svojih pesmih povsem iskreno razkriva svoje najintimnejše globine. Njegove besede so kot kažipot k pozabljeni svetlobi v nas.

»Spoznaj sebe in spoznal boš svet in bogove!«
(Pitija v Delfih)

Sodobni človek prevzetno misli, da ima naravo že povsem v oblasti, a se ne zaveda, da ne pozna niti samega sebe. Kot da mu je pot do svojega pravega bistva najdaljša. Nihče je ne prehodi zlahka, zahteva precej poguma. Mnogi se nikoli ne odpravijo nanjo. Izogibajo se srečanju s samim seboj, kjer bi razkrili svojo pravo podobo izza vseh plasti jaza, ki so si jih izmislili, da bi se stopili z množico, ker je udobno in lažje živeti, če te ljudje sprejmejo kot podobnega, če že ne sebi enakega. Sledimo tako kalupom, ki morda ne ustrezajo naši individualnosti. A Gorazdova pesem nas opominja:

»Zaman boš iskal,
če v sebi ne najdeš,
sveta, veselja, lepote,
ki obdaja nas.«

Umetnost prikliče v življenje dragocene plasti doživljanja, pripelje nas do razkritja naših lastnih skrivnosti, do tistega izvira naše osebnosti, kjer najdemo svojo prvinsko iskro, svoje pravo bistvo. In Gorazdova pesem je prav to. Pot umika iz sodobnega sveta nasprotij, kjer kdaj besni topotamo v svoji brezumni nestrpnosti, v skrivnostne globine naše prvinskosti, naravne čistosti duše, kjer smo vsi ENO, povezani z nitmi ljubezni, ki je edino merilo človečnosti za nas, ranljive posameznike.

»Išči samo v sebi
in našel boš,
največjo skrivnost,
da vse je ENO,
da se vse vrtil in ponavlja
v neskončnosti naši,
ljubezen poganja,
kar nas
je dni ...«

Njegova tako čista in iskrena pesniška beseda nas nagovarja, naj se ustavimo, začutimo kdaj mir in milino v vsem, kar nas obdaja, saj je le »zdaj« tisti dragoceni trenutek, ki ga zares imamo. V hrupu sveta smo pozabili na dragoceno tišino v nas, čeprav le tam najdemo vse odgovore in uteho v spominih, ki nikoli ne zbledijo, ki nas osrečujejo in povezujejo.

»Pojdi kdaj z mano v spomine in videla boš, da nič ne mine,
nekaj, kar je lepo, je tukaj vedno v nas,
brezčasno z nami.«

Utrujen in žalosten kdaj zaradi slepote sveta, ki se vrtil vedno v isti smeri, nas nagovarja, naj se predamo tej tišini v nas, da bi občutili toplino ljubezni, ki osvobaja, pomlaja. Besede so pogosto odveč, bližino lahko začutimo že v pogledu, nasmeihu, objemu. Le sebi moramo prisluhniti in najti svoj pravi jaz izza vseh nevidnih zidov, ki nas ločujejo. Umetnost je lahko tudi ogledalo, ki nam spregovori o nas samih:

»A jaz ti pesem dam,
le sebe v tej pesmi najdi,
svoj drugi jaz.«

In v času, ko svet tone v »temo«, ko planetu in samim sebi po tihem že pojemo uspavanko, Gorazdova misel preroško nakazuje rešitev:

»Če je energija ljubezni, obstaja rešitev,
bodimo strpni in potrpežljivi,
spoštujmo se,
le skupaj nam bo uspelo.«

In res je. »Ko besede obmolknejo, ostanejo samo dejanja, začutiš utrip srca na srcu, utripata skupaj.« Če je plemenitost duše sposobnost posameznika, da se dvigne nad običajne spore, prostaška čustva, pozabi na žalitve in rešitev išče v samonadzoru, v ideji o splošnem dobrem, v naravi, velikodušnosti, tisti resnični, ki ne zahteva ničesar v zameno, nam Gorazdova pesem nastavlja prav to ogledalo, ki nam spregovori o nas samih, krhkih in minljivih posameznikih.

»Vsakič, ko te poljubim, poljubim vse tvoje misli, radosti, bolečine,
ti dam vse svoje misli, radosti, bolečine.«

»Poskusiti je vredno spreminjati svet tam, kjer smo, pa čeprav na še tako neznamen način. Kar je zares vredno, je naš vrt, tukaj in zdaj. In če imamo vtis, da lahko kaj prispevamo, poiščimo tiste, ki nas potrebujejo. Navidezna moč nas oddaljuje, krhkost zbližuje.«
(Jean-Claude Carrière)

Smo tega sposobni? Hvala, Gorazd, da si »stopil na moj vrt« in mi poklonil to dišečo »cvetje« upanja.

Danica Geršak, prof.

GLASBA

dr. Mitja Reichenberg

Ko pridem, slišim ves svet – zvočna instalacija,
Likovno razstavišče UKM, 2. 7.–11. 9. 2021

KO PRIDEM, SLIŠIM VES SVET

Glasbena zanka Ko pridem, slišim ves svet je del retrospektivne instalacije skupine W.O.R.M.S., ki se vrača kot po Möbiusovi ploskvi na točko znotraj dveh ekvatorialnih točk od nekoč do danes, vendar se zaradi svoje ukrivljenosti vedno vrne v začetek, čeprav vmes zavzame nasprotno pozicijo. Vendar je to le navidezno res.

Kakor že sam naslov pove, gre za dva pomembna elementa: prostorskega, fizičnega, empirično izkustvenega, v katerega lahko vstopimo in izstopimo, pridemo in odidemo – in obsega torej fizični svet; in pa drugega, ki je neoprijemljiv, je svet čistih idej, intuicije, notranjega spoznanja in čutnega doživetja, vezanega na sluh in prav tako vse-obsegajočega v smislu slišanja vsega (celotnega) sveta.

Prav svet je torej tisti, ki nudi možnost obstoja fizične, torej materialne in nematerialne, torej zvočne prisotnosti. Kot materializirana iluzija.

Hkrati s tem pa ta projekt poudarja lastno zvočno-glasbeno plat ustvarjanja, ki je bilo v osnovi vedno namenjeno skupnim filmskim projektom znotraj skupine W.O.R.M.S., v tem primeru pa gre za glasbeno-zvočno instalacijo, ki predstavlja samosvoj element, hkrati ločen in hkrati zavezujoč razstavi: tako po vsebini in naslovu, kakor tudi po ideji, času in prostoru prezentacije.

Dejstvo je, da kot zrel komponist prihajam nazaj v Maribor (od tod 'ko pridem') skupaj s skupino, ki je v Mariboru nastala in se tam tudi formirala, potrjevala ter ustvarjala. Prihajam tudi kot filmski skladatelj, ki je vse od prvega filma s skupino W.O.R.M.S. zorel in se kalil v vse drugačnih filmskih projektih, kakor so bili prav naši skupni začetki, ki bi jih lahko imenoval celo drzno eksperimentalni, ustvarjalno popolnoma odprti in nekonvencionalni. Mnogi drugi, ki so nastajali v letih od tedaj do danes, pa so zahtevali v meni popolnoma drugačnega komponista, po eni strani so iskali tisto surovo akademsko znanje in plat vsestranskega skladatelja, rutinerja, po drugi strani pa celo tržno usmerjenega ustvarjalca, ki mora razumeti poslušalstvo ter se mu prilagajati.

Tako se 'ko pridem' lepo poda v moje glasbeno preiščevanje kratkih melodičnih fraz, ki so deli neke reminiscence, morda časa pred-spoznanja, nekakšnega še ne tako kruto obdelanega materiala, ki se v mladosti oblikuje bolj po emotivni, kakor pa akademski plati. Ob tem pa uporabljam vse vzvode tega, kar mi je akademija s svojo neizprosno rutino seveda dala in tega ne morem in nočem nikoli zanihati. Hkrati pa stopam s svojo glasbo vedno v svet preiščevanja in doživljanja, kar postavljam nad vsečnost in zvočno udobje. Čeprav se vse povedano sploh ne izključuje – morda prav nasprotno: povezuje se v en sam dogodek in v eno samo enoto doživetega.

Glasbena zanka Ko pridem, slišim ves svet obišče prostore zvočnega asociativnega kolobarja glasbenega sveta, po katerem se torej sprehajamo kakor po topologiji Möbiusovega traku, saj predstavlja hkrati večdimenzionalno slušno ploskev, ki pa je zaradi svoje narave tudi neorientabilna, omejena le z robom našega slušnega obzorja. In kako dolga je zvočna zanka?

To je pravzaprav paradoks. Ideja Möbiusovega traku, ki je hkrati zanka, hkrati pa potovanje po zunanji in notranji ploskvi, je v osnovi neskončno vračanje istega, če si izposodimo misel, ki jo je zapisal že Nie-

tzsche. To vračanje je tudi del zgodbe misli o prihajanju in ne-možnost najdenja začetka in konca zvočne zanke, ki podpira točno to idejo, idejo o slišanju sveta.

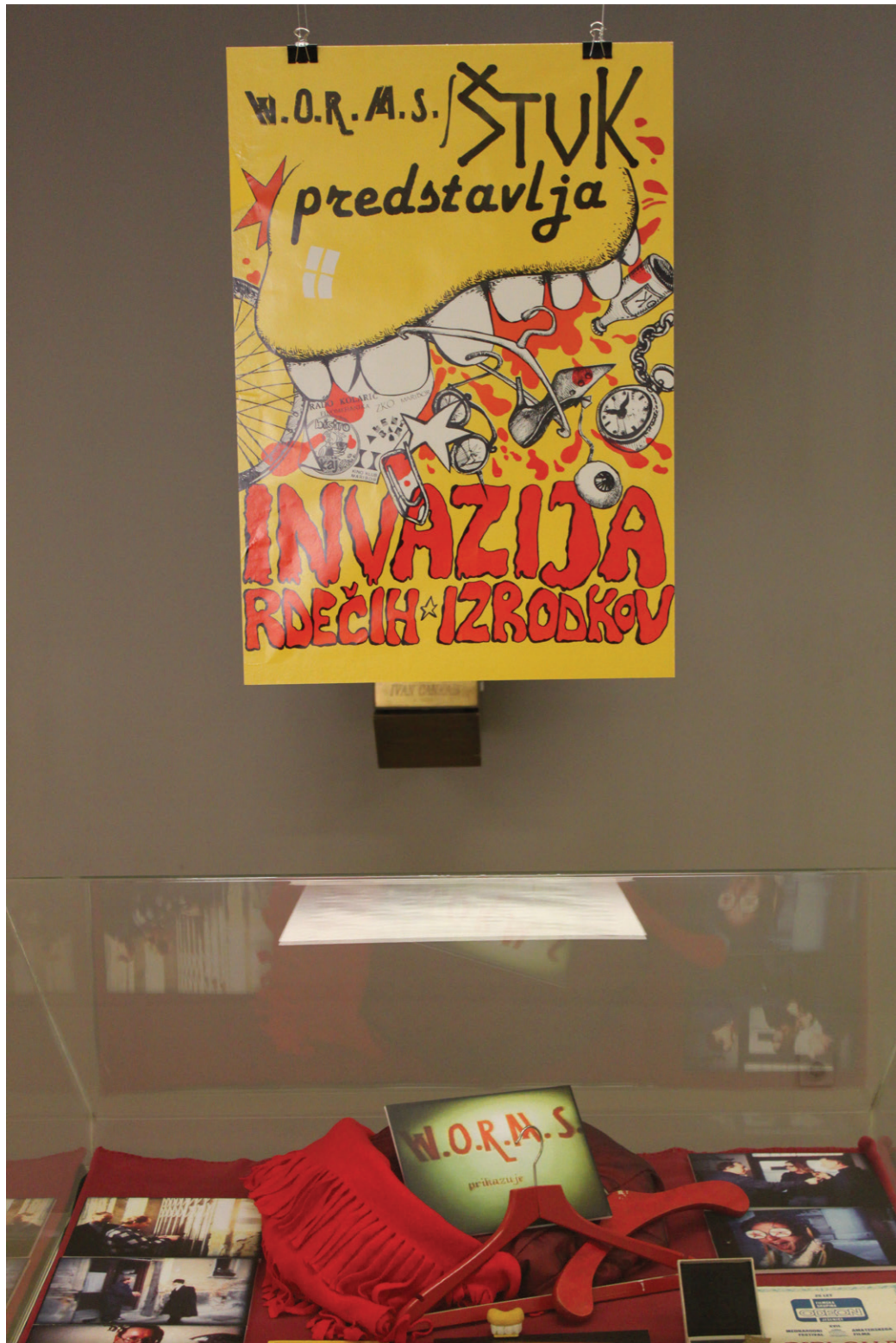
Slišanje sveta, ki je drugi element naslova, pa nas povabi v zvočno-frekvenčno področje, ki dejansko zaobsega tonske izkušnje našega celotnega avditivnega spektra, od glasbenih elementov do šumov in navidezne tišine, kot predaha med določenimi zvočnimi mislimi, s katerimi se napolnjuje prostor med nekoč in sedaj ter med mislijo in poslušanjem. Premišljevanje tako ali tako poteka vedno v neki kontemplativni tišini, kar pa daje poslušalcu možnosti, da pravzaprav notranji ali pa premisli slišano.

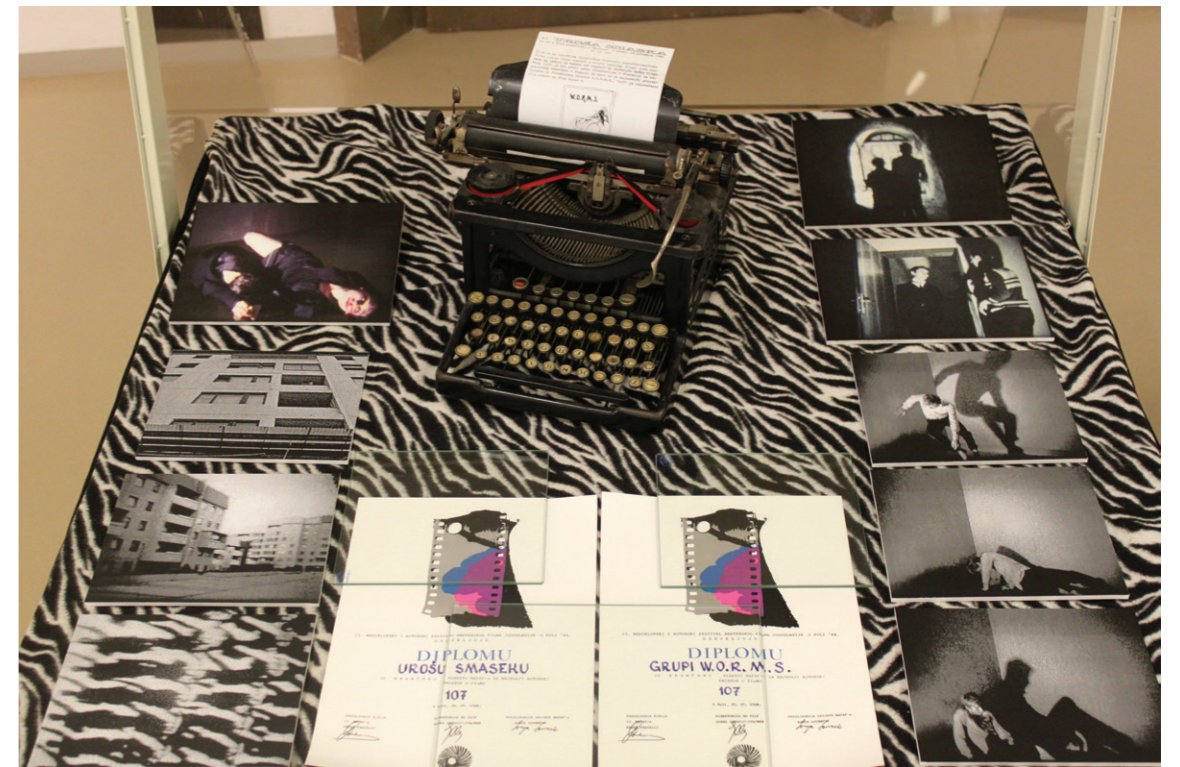
Pot komponista se tako v meni sprehodi po obeh straneh metaforično-zvočnega Möbiusovega traku, glasbeni elementi se obračajo, kanonizirajo, zrcalijo drug v drugega in drug preko drugega, ob tem pa pozivajo svet in svetove znotraj in zunaj vsakega, da jim prisluhne in jih materializira v svojih mislih. Ali lahko kot komponist slišim ves svet? Da in ne.

DA pomeni, da lahko ponudim najboljše glasbeno preiščevanje o tem, kaj vse mi ta svet predstavlja; NE pa je večno vprašanje spoznanja celote, ki pa je, še sreča, nedoumljiva.

Vabljeni torej v svet zvočnega potovanja po zanki vračanja, ki je točno tako dolga, kolikor se bo vsakomur zdelo smiselno prisluhniti in bo pripravljen slišati moj prihod ter slišanje mojega sveta.

dr. Mitja Reichenberg
UKM, Maribor, 2. julija 2021

Ko grem in se vrnem, objemam ves svet.

Katalog k razstavi skupine W.O.R.M.S. v Univerzitetni knjižnici Maribor, 2. 7.–11. 9. 2021

Urednica kataloga in soavtorica razstave: Karmen Salmič Kovačič

Avtorji besedil: Gorazd Šifrer, Zdenka Petermanec, Karmen Salmič Kovačič, Uroš Smasek, Miha Colner, Franc Kopic, Mitja Reichenberg, Olga Butinar Čeh, Marija Švajncer, Danica Geršak

Avtorji razstave: skupina W.O.R.M.S. (Uroš Smasek, Dominik Olmiah Križan, Gorazd Šifrer, Mitja Reichenberg)

Kustos razstave: Dominik Olmiah Križan

Oblikovanje publikacij in tiskov na razstavi: Dejan Štampar

Koordinatorica projekta: dr. Vlasta Stavbar

Slika na naslovnici: Dominik Olmiah Križan, Svet, akril na platnu, 111 x 82 cm, 2021

Fotografije: Uroš Smasek, Dominik Olmiah Križan, Sašo Logar

Projekt je sofinanciral notar Gorazd Šifrer.

Zbirka: Razstavni katalogi UKM, zvezek 13

Založila: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, Slomškova trg 15, 2000 Maribor, Slovenija,

<https://press.um.si>, zalozba@um.si, zanjo prof. dr. Zdravko Kačič, rektor Univerze v Mariboru

Izdala: Univerza v Mariboru, Univerzitetna knjižnica Maribor, Gospejna ulica 10, 2000 Maribor, Slovenija,

<https://ukm.si/>, ukm@um.si, zanjo dr. Zdenka Petermanec, ravnateljica

Izdaja: Prva

Vrsta publikacije: E-knjiga

Maribor, junij 2021

Dostopno na: <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/584>

© Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba

/ University of Maribor, University Press

Besedilo / Text © avtorji in Salmič Kovačič, 2021

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav 4.0 Mednarodna. / This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 International License.

Uporabnikom je dovoljeno reproduciranje brez predelave avtorskega dela, distribuiranje, dajanje v najem in priobčitev javnosti samega izvirnega avtorskega dela, in sicer pod pogojem, da navedejo avtorja in da ne gre za komercialno uporabo.

Vsa gradiva tretjih oseb v tej knjigi so objavljena pod licenco Creative Commons, razen če to ni navedeno drugače. Če želite ponovno uporabiti gradivo tretjih oseb, ki ni zajeto v licenci Creative Commons, boste morali pridobiti dovoljenje neposredno od imetnika avtorskih pravic.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Univerzitetna knjižnica Maribor

7(083.824)(0.034.2)

W.O.R.M.S. (umetniška skupina)

Ko grem in se vrnem, objemam ves svet [Elektronski vir] : katalog k razstavi skupine W.O.R.M.S. v Univerzitetni knjižnici Maribor, 2. 7. - 11. 9. 2021 / urednica Karmen Salmič Kovačič ; [fotografije Uroš Smasek, Dominik Olmiah Križan, Sašo Logar]. - 1. izd. - E-katalog. - Maribor : Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2021

Način dostopa (URL): <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/584>

ISBN 978-961-286-490-3 (pdf)

doi: 10.18690/978-961-286-490-3

COBISS.SI-ID 68584451

ISBN: 978-961-286-490-3 (pdf)
978-961-286-491-0 (mehka vezava)

DOI: <https://doi.org/10.18690/978-961-286-490-3>

Cena: Brezplačni izvod

Odgovorna oseba založnik: prof. dr. Zdravko Kačič, rektor Univerze v Mariboru

Citiranje; Salmič Kovačič, K. (ur.) (2021). *Ko grem in se vrnem, objemam ves svet: katalog k razstavi skupine W.O.R.M.S. v Univerzitetni knjižnici Maribor, 2. 7.–11. 9. 2021*. Maribor: Univerzitetna založba. doi: 10.18690/978-961-286-490-3

